

ในโลกที่ให้ค่ากับคาร์บอน: วิธีเลี้ยงสัตว์และการปลดแอก

จากภูมิอากาศในเคนยา

In a Carbon-Valuing World: Pastoralism
and Climate Decolonization in Kenya

กนกวรรณ มะโนรมย์

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Kanokwan Manorom

Faculty of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University

Email: Kanokwan.m@ubu.ac.th

วันรับบทความ: 6 พฤษภาคม 2568 (Received May 6, 2025)

วันแก้ไขบทความ: 5 มิถุนายน 2568 (Revised June 5, 2025)

วันตอบรับบทความ: 10 มิถุนายน 2568 (Accepted June 10, 2025)

บทคัดย่อ

บทความนี้เสนอแนวคิดเรื่อง “การปลดแอกจากภูมิอากาศ” ผ่านกรอบนิเวศวิทยาหลังอาณานิคม โดยสร้างการถกเถียงเชิงวิชาการกับวาทกรรมภูมิอากาศกระแสหลักที่มุ่งลดการเลี้ยงสัตว์และการบริโภคนเนื้อทั่วโลกในฐานะมาตรการลดคาร์บอน โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรม ภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์ งานวิจัยนี้ได้ศึกษาพลวัตระหว่างแนวคิดสากลเกี่ยวกับการลดการบริโภคนเนื้อสัตว์และการปฏิบัติจริงของระบบปศุสัตว์พื้นเมือง โดยเน้นย้ำถึงมิติเชิงเศรษฐกิจ การเมือง และนิเวศวิทยาการเมืองที่อาจถูกละเลยในวาทกรรมกระแสหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแยกแยะระหว่างปศุสัตว์อุตสาหกรรมขนาดใหญ่และวิถีปศุสัตว์เร่ร่อนของชนเผ่า โดยใช้กรณีศึกษาจาก

ชุมชนเลี้ยงสัตว์ในเคนยา ข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมและภาคสนาม ในช่วง พ.ศ. 2565–2567 แสดงให้เห็นว่าระบบปศุสัตว์เร่ร่อนเป็นกลไกปรับตัว ต่อภัยแล้ง อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และญาณวิทยาท้องถิ่น บทความท้าทาย แนวคิดสากลที่ลดทอนปศุสัตว์เหลือเพียง “แหล่งคาร์บอน” และชี้ว่าวาทกรรม เช่นนี้สืบทอดโครงสร้างอาณานิคมในการจัดการที่ดินและสิ่งแวดล้อม บทความนี้ เสนอให้ยอมรับเสียงและความรู้ของผู้หญิงและชุมชนท้องถิ่นในฐานะผู้ร่วม ออกแบบอนาคตด้านสิ่งแวดล้อมอย่างเท่าเทียม

คำสำคัญ: นิเวศวิทยาหลังอาณานิคม การเลี้ยงสัตว์แบบเร่ร่อน
ความเป็นธรรมด้านสภาพภูมิอากาศ เคนยา

Abstract

This article introduces the concept of "climate liberation" through a postcolonial ecological framework. It engages in academic debate with mainstream climate discourse that focuses on reducing global livestock farming and meat consumption as a carbon mitigation measure, without considering cultural, geographical, and historical differences. This research examines the dynamics between universal ideas about reducing meat consumption and the practical realities of indigenous livestock systems, highlighting the political economic and political ecological dimensions that may be overlooked in mainstream discourse. Specifically, it differentiates between large-scale industrial livestock farming and the nomadic pastoralist practices of tribal communities, using case studies from pastoralist communities in Kenya. Data from literature reviews and fieldwork conducted between 2022 and 2024 reveal that nomadic pastoralist systems serve as mechanisms

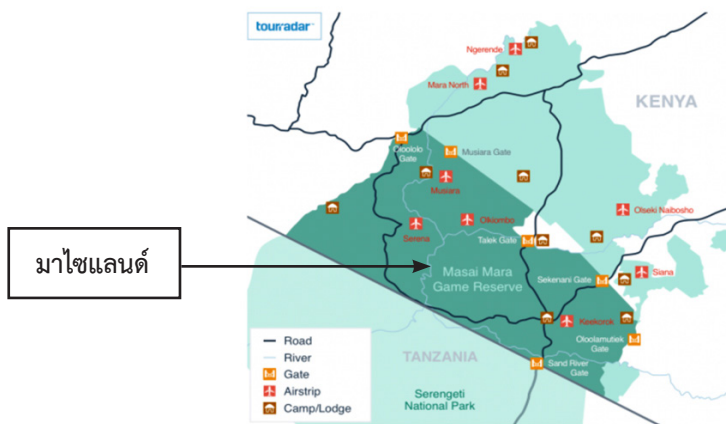
for adapting to drought, embodying cultural identity, and reflecting local epistemologies. The article challenges universal notions that reduce livestock solely to a "carbon source," pointing out that such discourse perpetuates colonial structures in land and environmental management. This article proposes acknowledging the voices and knowledge of women and local communities as equal co-designers of environmental futures.

Keywords: Postcolonial Ecology, Pastoralism, Climate Justice, Kenya

บทนำ

“ดิบ เกื่อน ง่าย ๆ และการทำให้ทรัพยากรเป็นความสมัยใหม่”
 พื้นที่ที่ล้อของเครื่องบินเล็กแบบ 8 ที่นั่งแตะพื้นดินของมาไซ (Maasai land) ในประเทศเคนยา สิ่งที่เห็นเบื้องหน้าของผู้เขียนคือร่องรอยของรันเวย์แบบง่าย ๆ แทบไม่ต่างจากทางเดินธรรมดาของผู้คน กลิ่นอายของความดิบ เกื่อน ความงาม และความศิวไสว พรั่งพรูขึ้นในใจผู้เขียนอย่างฉับพลัน “โอ้ ว้าว นี่คือนามบิน เฮอร์ฟอ...” เด็กชายคนหนึ่งเพ็งก้าวออกจากเครื่องบินไปถามพ่อของเขา เสียงของเขาเรียกเสียงหัวเราะจากทุกคนบนเครื่องบินแทบจะพร้อมเพรียงกัน
มาไซแลนด์ ผู้เขียนมาถึงแล้ว...ที่นี่คือเขตอนุรักษ์ธรรมชาติ *Maasai Mara* หรือที่ชาวมาไซเรียกว่า “*มาไซมาร่า*” (ดูสีเขียวเข้มในแผนที่) หมายถึงพื้นที่อันกว้างใหญ่ในภูมิทัศน์แบบทุ่งหญ้าสะวันนา สลับกับระบบนิเวศอันหลากหลาย และสมบูรณ์ ทั้งทุ่งหญ้าที่พลีลุ่ม ธารน้ำ แม่น้ำมาร่า โตรกหิน ไม้พุ่มซึ่งกระจัดกระจายเป็นหย่อมๆ เล็กบ้าง กลางบ้าง ใหญ่บ้าง มักปรากฏอยู่ตามแนวธารน้ำ รวมถึงภูเขาเตี้ยๆ เนินเขา แอ่งน้ำ และปลักตม สิ่งหนึ่งที่สะดุดตา มาก คือ *ต้นไม้มาไซมาร่า* ชาวท้องถิ่นให้ชื่อนี้กับต้น *Balanites* (บาลาไนท์) มันยืนทนงอย่างโดดเด่น สงบนิ่ง ดูเหมือนไม่เกี่ยวข้องกับใคร และอายุยืนยาว

นับร้อยปี ช้างมักใช้เปลือกต้นไม้ชนิดนี้ถูตัวเพราะคัน ความงามของมันนั้นเปลี่ยนไปตามแสงแดดของวัน ยามเช้า สาย บ่าย และย่ำค่ำ ความงามแบบ “ดิบ เลื่อน” ของมันช่างน่าหลงใหล สัตว์ป่าในมาไซมาร่ำก็กระจายตัวอย่างอิสระตามลักษณะภูมิประเทศ ทั้งนุ้มิมน นารัก อ่อนโยน ดุร้าย และน่าเกรงขาม พวกมันใช้พื้นที่ทั้งในส่วนที่เป็นของตนเอง และพื้นที่ร่วมกับสิ่งมีชีวิตอื่น ทั้งหมดนี้สะท้อนนโยบาย “การอนุรักษ์ที่อิงเสน่ห์ของสิ่งมีชีวิต” (charismatic wildlife) ซึ่งมีรากฐานจากแนวคิดแบบอาณานิคม” (บันทึกสนาม 22 เมษายน 2565)

ที่มา: <https://www.tourradar.com/sg/masai-mara-map>

ในอีกมุมหนึ่งของเคนยา คือการที่ผู้เขียนได้ไปเยี่ยม พิพิธภัณฑ์คาเรน บลิกเซน (*Karen Blixen National Museum*) ซึ่งเล่าชีวิตจริงของนักเขียน หญิงชาวเดนมาร์ก *Karen Blixen* เจ้าของนามปากกา *Isak Dinesen* เธอใช้ชีวิต อยู่ในเคนยามากกว่า 10 ปี ตั้งแต่ต้นทศวรรษ 1900 โดยซื้อที่ดินกว่า 4,500 เอเคอร์ เพื่อปลูกกาแฟบนพื้นที่ประมาณ 600 เอเคอร์ ส่งขายสู่ยุโรป คาเรน

เคยให้การศึกษา ถ่ายทอดความรู้ด้านสุขภาพและการเพาะปลูกแก่ชาวแอฟริกันท้องถิ่น แต่ในที่สุด เธอก็กลับไปเสียชีวิตที่บ้านเกิด หลังจากพบกับความล้มเหลวทางธุรกิจ ความผิดหวังในความรัก และปัญหาสุขภาพ ภายในพิพิธภัณฑสถาน (ซึ่งไม่อนุญาตให้ถ่ายภาพ) มีการจัดแสดงข้าวของเครื่องใช้ของเธออย่างพิถีพิถัน ราวกับหลุดออกมาจากภาพยนตร์ *Out of Africa* ที่สร้างจากชีวิตของเธอ เรื่องราวระหว่างเธอ สามี และชายคนรักอีกคนหนึ่ง ซึ่งเป็นคนขาวทั้งหมด กับคนท้องถิ่นผิวสีในเคนยา กลายเป็นประเด็นที่ถกเถียงอย่างหลากหลาย บ้างมองว่าเป็นการเหยียดผิว (racism) บ้างว่าเป็นการแสดงออกถึงความเหนือกว่าของคนขาว (white supremacy) และบ้างว่าเป็นเพียงเรื่องรักโรแมนติก (romance) ผู้เขียนถามไถ่สาวชาวเคนยาผู้มียิ้มสดใสไว้ว่า ในฐานะคนเคนยา เธอรู้สึกอย่างไรกับคาเรน เธอยิ้มและตอบว่า “I am positive about her because she provided education, income and health for local people here” ผู้เขียนรู้สึกเชิงบวกต่อคาเรน เพราะเธอส่งเสริมการศึกษา รายได้ และสุขภาพให้กับผู้คนในพื้นที่แห่งนี้” (บันทึกสนาม 3 มีนาคม พ.ศ. 2565)

ประสบการณ์ที่ Maasai Mara และพิพิธภัณฑสถาน Karen Blixen ทำให้ผู้เขียนตั้งคำถามต่อ “การอนุรักษ์” ที่ถูกทำให้เป็นเรื่องของความสวยงาม เสน่ห์ และความช่วยเหลืออย่างมีเมตตาจากคนขาว โดยที่ภาพเหล่านั้นแฝงไว้ด้วยอำนาจทางประวัติศาสตร์และโครงสร้างอาณานิคมที่ยังคงส่งผลต่อวิถีที่เรามองธรรมชาติและชุมชนท้องถิ่นในวันนี้ ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศระดับโลก เส้นแบ่งระหว่าง “ผู้อนุรักษ์” กับ “ผู้ถูกมองว่าเป็นปัญหา” กลับกลายเป็นเรื่องซับซ้อนที่ต้องย้อนกลับไปสำรวจจากอดีตสู่ปัจจุบันซึ่งกำลังจะนำเข้าสู่ประเด็นการเขียนบทความนี้

ทุกวันนี้ บนเวทีถกเถียงเรื่องสภาพภูมิอากาศโลก การเลี้ยงสัตว์ และการบริโภคเนื้อสัตว์กลายเป็นจำเลยตัวฉกาจ พวกมันถูกมองว่าเป็นสาเหตุสำคัญของการปล่อยก๊าซเรือนกระจก การทำลายความหลากหลายทางชีวภาพ และการเสื่อมโทรมของผืนดิน งานวิจัยชิ้นสำคัญอย่าง Livestock's Long

Shadow (Steinfeld et al., 2006) และการศึกษาระบบอาหารของ Poore และ Nemecek (2018) จากซีกโลกเหนือ ได้สร้างกระแสเรียกร้องให้คนทั้งโลกลดการกินเนื้อสัตว์ และหันไปบริโภคอาหารจากพืชแทน เพื่อรับมือกับวิกฤตภูมิอากาศ แม้ข้อเสนอเหล่านี้จะตั้งอยู่บนเจตนาเชิงนิเวศที่ดูชอบธรรม แต่มันก็แฝงด้วยสมมติฐานแบบ “ภูมิอากาศแบบสากล” ซึ่งเชื่อว่าความรู้และนโยบายที่ใช้ได้ในประเทศพัฒนาแล้ว จะใช้ได้ในทุกพื้นที่ของโลก โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างด้านประวัติศาสตร์ ระบบอาหาร ภูมิศาสตร์ หรือวัฒนธรรมของประเทศในโลกได้

อีกทั้งในบริบทของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก วาทกรรมกระแสหลักมักชี้ให้เห็นว่าการเลี้ยงสัตว์และการบริโภคเนื้อเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ทำให้เกิดแรงกดดันให้ลดการบริโภค และเปลี่ยนรูปแบบการผลิตอาหาร อย่างไรก็ตาม บทความนี้ได้แย้งว่าแนวคิดดังกล่าวมักเหมารวมและมองข้ามความซับซ้อนทางวัฒนธรรม ภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิถีชีวิตของชุมชนปศุสัตว์เร่ร่อน ซึ่งแตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากการเลี้ยงสัตว์ในระบบอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่มักถูกงานวิชาการกระแสหลักวิพากษ์วิจารณ์

ประเทศเคนยาในแอฟริกาตะวันออก คือกรณีตัวอย่างของความตึงเครียดนี้ ที่นั่นผู้เขียนพบว่า การเลี้ยงสัตว์ไม่ได้เป็นแค่การผลิตอาหาร แต่คือหัวใจของวัฒนธรรม วิถีจิตวิญญาณ อัตลักษณ์เชิงพื้นที่ และเป็นกลไกสำคัญในการอยู่รอดจากภัยแล้ง โดยเฉพาะในเขตแห้งแล้งและกึ่งแห้งแล้งอย่าง Turkana, Isiolo, Marsabit และ Laikipia ที่ซึ่งระบบการเลี้ยงสัตว์เร่ร่อนคือทั้งทรัพย์สิน ความมั่นคง และการส่งต่อมรดกข้ามรุ่น แต่ในวาทกรรมแบบตะวันตก ชุมชนเหล่านี้กลับถูกมองว่าเป็นผู้สร้างวิกฤต เพราะสัตว์ของพวกเขาปล่อยก๊าซมีเทน ทั้งที่ในความเป็นจริง การบริโภคเนื้อสัตว์ของคนในพื้นที่กลับต่ำมาก เพราะความยากจน ขาดการเข้าถึงตลาด และการพึ่งพาเกษตรยังชีพ (Mokku, 2023) ความขัดแย้งนี้ไม่ได้หยุดแค่เรื่องสิ่งแวดล้อม

แต่มันกินลึกไปถึงโครงสร้างประวัติศาสตร์อาณานิคมและนโยบายเช่น แผนสวินเนอร์ตัน (Swynnerton Plan)

แผนสวินเนอร์ตันซึ่งประกาศใช้โดยรัฐบาลอาณานิคมอังกฤษในเคนยาเมื่อปี 1954 มีเป้าหมายเพื่อปรับโครงสร้างสิทธิในที่ดินของชาวแอฟริกัน โดยส่งเสริมกรรมสิทธิ์รายบุคคล การรวมแปลงที่ดิน และการปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น กาแฟและชา เพื่อเชื่อมเกษตรกรเข้ากับเศรษฐกิจตลาด (Murunga, 2022) แม้จะอ้างว่าเป็นการพัฒนา แต่แผนนี้ยังเป็นเครื่องมือควบคุมการลุกฮือของกลุ่มเมาเมา โดยสร้างชนชั้นเกษตรกรที่ภักดีต่ออาณานิคม (Wanala et al., 2022) ผลลัพธ์คือการรื้อระบบถือครองแบบชุมชน การสูญเสียที่ดิน และการกีดกันชุมชนเลี้ยงสัตว์ โดยเฉพาะชาวมาไซ ออกจากผืนดินของตน (Murunga, 2022; Amatsimbi, 2024) ขณะเดียวกัน นโยบาย “การอนุรักษ์แบบป้อมปราการ” ก็ยึดพื้นที่เลี้ยงสัตว์ไปสร้างเขตอนุรักษ์และพื้นที่ซาฟารี เพื่อรองรับการท่องเที่ยว แทนที่จะมองสัตว์ป่าเป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศร่วมกับชุมชน (Leal et al., 2021)

นอกจากนี้รัฐอาณานิคมยังได้มีแนวทาง “การอนุรักษ์แบบป้อมปราการ” (fortress conservation) ซึ่งเป็นรูปแบบของการอนุรักษ์ที่มุ่งปกป้องความหลากหลายทางชีวภาพผ่านการกำหนด “พื้นที่อนุรักษ์อย่างเข้มงวด” เช่น อุทยานแห่งชาติหรือเขตอนุรักษ์ ซึ่งกิจกรรมของมนุษย์โดยเฉพาะชุมชนท้องถิ่นหรือชนพื้นเมืองถูกจำกัดอย่างเข้มงวดหรือห้ามโดยสิ้นเชิงในประเทศเคนยา แนวทางนี้มีรากฐานมาจากการอนุรักษ์ในยุคอาณานิคม ซึ่งการคุ้มครองสัตว์ป่าถูกเชื่อมโยงกับผลประโยชน์ของผู้ตั้งถิ่นฐานผิวขาว และแนวคิดเรื่องธรรมชาติที่ “บริสุทธิ์ปราศจากผู้คน” (the idea of “untouched” nature) ชุมชนเลี้ยงสัตว์พื้นเมืองอย่างชาวมาไซจึงถูกขับไล่ออกจากดินแดนบรรพบุรุษของตน เพื่อเปิดทางให้แก่เขตอนุรักษ์สัตว์ป่าและการท่องเที่ยว โดยเฉพาะในช่วงที่มีการจัดตั้งพื้นที่อย่าง มาไซมารา และ อัมโบเซลี (Amboseli) (Neumann, 1998) แนวทางเช่นนี้มองว่ามนุษย์เป็นภัยคุกคาม

ต่อธรรมชาติ และย่ำถึงโครงสร้างอำนาจแบบอาณานิคมที่ยังคงอยู่ โดยพลักไสผู้คนที่มีประวัติศาสตร์ของการอยู่ร่วมและจัดการภูมิทัศน์เหล่านี้ให้กลายเป็นคนนอก นักวิจารณ์จำนวนมากชี้ว่า “การอนุรักษ์แบบป้อมปราการ” นี่เป็นการ **สืบทอดรูปแบบของการยึดที่ดิน** ภายใต้ข้ออ้างของการปกป้องสิ่งแวดล้อม และมักให้ประโยชน์แก่ชนชั้นนาระดับโลกและอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มากกว่าการคุ้มครองสิทธิและวิถีชีวิตของคนท้องถิ่น (Benjaminsen et al., 2013) ทั้งหมดนี้สะท้อนถึงการสืบทอดอำนาจของวาทกรรมแบบตะวันตกที่ยังคงมองระบบปศุสัตว์เร่ร่อนในแอฟริกาว่าเป็น “ปัญหา” ไม่ใช่สมรรถทางวัฒนธรรม ไม่ใช่กลยุทธ์การอยู่รอด และไม่ใช่ระบบที่ควรมีพื้นที่ในอนาคต

บทความนี้เริ่มจากการอธิบายวิธีวิจัยก่อน ตามมาด้วยการสำรวจข้อเสนอระดับโลกที่เรียกร้องให้ลดการบริโภคเนื้อสัตว์ภายใต้วาทกรรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ผู้เขียนใช้กรอบนิเวศวิทยาหลังอาณานิคมวิเคราะห์กรณีเคนยา เพื่อตั้งคำถามต่อความเป็นสากลของวิทยาศาสตร์ภูมิอากาศ และวิพากษ์นโยบายอนุรักษ์และพัฒนาที่สืบทอดการกีดกันเชิงโครงสร้างจากยุคอาณานิคม โดยเสนอว่าระบบเลี้ยงสัตว์เร่ร่อนในแอฟริกาตะวันออกคือรากฐานทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในภูมิภาคแห่งนี้ พร้อมเปิดประเด็นความเปราะบางทางเพศของผู้หญิงในชุมชนเลี้ยงสัตว์ที่ถูกกลืนจากนโยบายกระแสหลัก ท้ายที่สุด ผู้เขียนเสนอว่า “การปลดแอกจากภูมิอากาศ” ต้องเริ่มจากการฟังเสียงของชุมชน พื้นอธิปไตยเหนือที่ดิน และกระจายอำนาจการกำหนดนโยบายสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นธรรม

วิธีการศึกษาข้อมูล

ข้อมูลในบทความนี้ได้จากสองแหล่งหลัก ได้แก่ การทบทวนวรรณกรรม และประสบการณ์ภาคสนามของผู้เขียน ในส่วนแรก เป็นการทบทวนจากแหล่งข้อมูลหลากหลาย ทั้งงานวิจัย บทความวิชาการ ข้อเขียนสั้นๆ จากเว็บไซต์ พิพิธภัณฑสถาน และสื่อออนไลน์ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ และปศุสัตว์ในแอฟริกาตะวันออก ส่วนที่สอง มาจากประสบการณ์ภาคสนามของผู้เขียน ซึ่งมีโอกาสเดินทางไปใช้ชีวิตในประเทศเคนยาเป็นระยะๆ ปีละ 1-2 ครั้ง ติดต่อกันตลอดช่วงสามปี ระหว่างปี พ.ศ. 2565-2568 ตลอดช่วงเวลาดังกล่าว ผู้เขียนได้เข้าเยี่ยมชมพื้นที่ซาฟารีและเขตอุทยานที่เรียกกันว่าการอนุรักษ์แบบป้อมปราการในเคนยา เช่น มาไซมาร่า **อัมโบเซลี** ไนวาชา (Naivasha) **รวมกันมากกว่า 7 ครั้ง** ทั้งที่ดำเนินการโดยภาครัฐและเอกชน ได้สังเกตการณ์จัดการพื้นที่ การท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น นอกจากนี้ ผู้เขียนยังได้เข้าเยี่ยมชมตลาดค้าวัวของชาวมาไซ ซึ่งเป็นตลาดเฉพาะกิจที่เกิดขึ้นระหว่างทาง โดยเป็นพื้นที่ซื้อขายวัวที่มีเฉพาะผู้ชายเข้าร่วม ส่วนผู้หญิงมักขายของเล็กๆ น้อยๆ เช่น ผลไม้ ขนม พร้อมกับแบกลูกไปด้วย ลูกจ้างจำนวนหนึ่งต้องเดินต้อนวัวของนายจ้างเป็นระยะทางนับร้อยกิโลเมตรเพื่อมาขายวัวที่ตลาด ขณะที่นายจ้างขับรถเก๋งมารออยู่ที่ตลาด ไม่ได้ใช้รถขนวัวแบบ “เข้าไปเย็นกลับ” เหมือนในอีสาน คนจากกลุ่มชาติพันธุ์มาไซและเผ่าอื่นๆ ใช้เวลาเดินทางนาน 3-5 วัน ทั้งขามาและขากลับ โดยต้อนวัวไปด้วยตลอดเส้นทาง

ทุกครั้งที่เดินทางมันช่างเป็นโอกาสสำคัญในการสังเกตและเรียนรู้ผ่านการพูดคุยกับชาวมาไซ โดยเฉพาะผู้นำท้องถิ่นที่ทำหน้าที่เป็นไกด์ และจากการเยี่ยมชมหมู่บ้านมาไซโดยตรงหนึ่งครั้ง ประสบการณ์เหล่านี้สะท้อนว่า “ซาฟารี” เป็นพื้นที่ที่ออกแบบมาเพื่อรองรับคนขาวและนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะ โดยมี “สัตว์ป่า” เป็นองค์ประกอบหลักของประสบการณ์เพื่อสร้างภาพของธรรมชาติอันบริสุทธิ์ตามจินตนาการแบบอาณานิคม ซึ่งมักเรียกว่า “การอนุรักษ์ที่อิงเส้นของสิ่งมีชีวิต” แนวทางที่ผสมผสานความบันเทิงเข้ากับอุดมการณ์การ

อนุรักษ์ นอกจากนี้ ผู้เขียนยังได้สำรวจพื้นที่ในเมืองไนโรบีและโดยรอบ รวมถึง เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์แห่งชาติเคนยา (Kenya National Museum) และย่านต่างๆ ของเมืองหลวง ซึ่งมีภูมิทัศน์ที่สวยงาม รายล้อมด้วยเนินเขาและป่าไม้ อย่างไรก็ตาม สิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่งคือ ความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ที่เห็นได้ชัดเจนระหว่างพื้นที่อยู่อาศัยของผู้มีฐานะ ซึ่งประกอบด้วยบ้านสมัยใหม่ สวนเขียวชอุ่ม ถนนที่เป็นระเบียบ มีระบบสาธารณูปโภคครบครัน และล้อมรั้วไฟฟ้าสูงกว่า 2 เมตร กับพื้นที่ชุมชนแออัดที่เต็มไปด้วยถนนแคบคับ ผุพัง มีหลุมบ่อ ไม่มีเส้นแบ่งเลน ถนนกลายเป็นพื้นที่ค้าขาย มีแผงลอยเรียงราย ร้านค้าขนาดเล็กที่สร้างจากไม้หรือผ้าพลาสติก และรถเข็นขายของแบบง่ายๆ เช่น ตลาดสด Fresh Market ซึ่งเป็นแหล่งจับจ่ายของคนท้องถิ่นโดยเฉพาะ แทบไม่พบชาวต่างชาติ และผู้เขียนก็สามารถสังเกตได้เพียงจากในรถเท่านั้น ตรงกันข้ามชาวต่างชาติ คนมีฐานะในเคนยา รวมถึงชาวอินเดียที่เกิดในเคนยา มักจับจ่ายในห้างสรรพสินค้า เช่น NBC, Zucchini, Village Market และ Carrefour ความเปรียบต่างที่เด่นชัดระหว่างพื้นที่เหล่านี้ สะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างอย่างลึกซึ้ง โดยเขตเมืองที่เจริญมากมักเป็นพื้นที่อยู่อาศัยของคนผิวขาวชาวอินเดีย และชนชั้นนำของเคนยา เช่น นักการเมือง ข้าราชการ และกลุ่มทุน ขณะที่อีกฟากหนึ่งคือประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ ที่ต้องดำรงชีวิตอยู่ในระบบเศรษฐกิจนอกทางการ โดยไม่มีโครงสร้างพื้นฐานที่เพียงพอ

อีกทั้งผู้เขียนยังได้มีโอกาสเดินทางไปยังไร่ชาขนาดใหญ่สุดลูกหูลูกตา ซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของชาวยุโรป รวมถึงได้เดินป่าในป่าซานเมืองชื่อ Karura Forest ซึ่งมีขนาดประมาณ 1,000 เฮกตาร์ และมีพันธุ์ไม้ราว 605 ชนิด เส้นทางที่เดินใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมงครึ่ง หรือราว 10,000 ก้าว ป่าแห่งนี้เคยเกือบถูกเวนคืนโดยรัฐและนายทุนเพื่อพัฒนาเป็นพื้นที่อยู่อาศัยและสำนักงาน แต่ด้วยการต่อสู้ของนักเคลื่อนไหวสิ่งแวดล้อมหญิงชาวเคนยา Wangari Maathai และเครือข่ายของเธอ ที่ใช้ทั้งการล้อมป่า ปลูกต้นไม้ และการรณรงค์ในที่สาธารณะ พวกเธอถูกทำร้าย ถูกจับกุม แต่ยังคงยืนหยัดต่อสู้จนประสบความสำเร็จ

ในปี ค.ศ. 1999 รัฐบาลต้องยอมประกาศให้ Karura Forest เป็นพื้นที่อนุรักษ์ในเมือง และในเวลาต่อมา Wangari Maathai ก็ได้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพจากบทบาทของเธอ

นิเวศวิทยาหลังอาณานิคม: การท้าทายความเป็นสากลของวาทกรรมภูมิอากาศ

นิเวศวิทยาหลังอาณานิคม¹ กำลังกลายเป็นกรอบสำคัญในการตั้งคำถามว่า เหตุใดประวัติศาสตร์ยุคอาณานิคมจึงยังแฝงอิทธิพลในนโยบายสิ่งแวดล้อมของโลกปัจจุบัน โดยเฉพาะผ่านวาทกรรมด้านภูมิอากาศที่ดูเฟิ่นๆ เหมือนเป็นกลาง เป็นสากล และใช้ได้ทุกพื้นที่ แต่แท้จริงแล้วกลับแฝงอำนาจและโลกทัศน์ของตะวันตกอย่างลึกซึ้ง ในกรอบนี้ คำว่า “ความเป็นสากลของภูมิอากาศ” (climate universalism) ไม่ใช่เรื่องของวิทยาศาสตร์ล้วนๆ แต่มันหมายถึงการใช้มาตรการแบบเดียวกันในทุกพื้นที่ เช่น การเรียกร้องให้ลดการกินเนื้อเพื่อลดคาร์บอน หรือการฟื้นฟูธรรมชาติ (rewilding) ที่ไม่ได้แยกแยะระหว่างระบบปศุสัตว์แบบอุตสาหกรรมกับระบบการเลี้ยงสัตว์พื้นเมืองที่มีความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศเฉพาะถิ่น (Nixon, 2011; Gandhi, 2015) ในงานของ Poore และ Nemecek (2018) การลดการบริโภคเนื้อและผลิตภัณฑ์จากสัตว์ถูกเสนอเป็น “ทางรอดของโลก” ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากข้อมูลขนาดใหญ่และโมเดลทางคณิตศาสตร์ แต่เมื่อแนวคิดนี้ถูกแปลเป็นนโยบายระดับโลกและผลักดันสู่ประเทศในแอฟริกา เช่น เคนยา มันกลับกลายเป็นการลบเลือนภูมิปัญญาท้องถิ่นและทำให้ระบบปศุสัตว์ในพื้นที่แห้งแล้งกลายเป็นสิ่งต้องห้าม

ทางตอนเหนือของเคนยา ความขัดแย้งนี้ปรากฏชัดขึ้นเรื่อยๆ เมื่อภัยแล้งที่ยืดเยื้อได้คร่าชีวิตสัตว์เลี้ยงกว่า 2.5 ล้านตัว (Mokku, 2023) ทำให้ครอบครัวเลี้ยงสัตว์จำนวนมากต้องเผชิญกับความยากลำบากอย่างหนัก และแม้พวกเขาจะเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตภูมิอากาศโดยตรง แต่ใน

สายตาของนโยบายโลก พวกเขากลับถูกมองว่าเป็นส่วนหนึ่งของปัญหา นี่คือการตัวอย่างของ “ความรุนแรงแบบค่อยเป็นค่อยไป” (slow violence) ตามที่ Nixon (2011) กล่าวไว้คือความเสียหายที่ค่อย ๆ กัดกร่อนชีวิตโดยที่ไม่มีใครเห็น เพราะมันถูกซ่อนอยู่ในโครงสร้างนโยบายและอำนาจเชิงระบบ ในสังคมเลี้ยงสัตว์ของเคนยา ปศุสัตว์ไม่ได้เป็นแค่เศรษฐกิจ แต่มันคือหัวใจของชีวิต การดูแลกันในชุมชน ความสัมพันธ์กับธรรมชาติ และจิตวิญญาณ ระบบการเลี้ยงสัตว์แบบหมุนเวียน การอนุรักษ์แหล่งน้ำ และการจัดการฝูงสัตว์โดยใช้ความรู้ดั้งเดิม เป็นการปรับตัวกับภูมิอากาศที่ละเอียดอ่อนและผิวดรกลึกในพื้นที่ แต่กลับไม่เคยถูกนับในแบบจำลองคาร์บอนหรือวาระภูมิอากาศระดับโลก (Southworld, 2023)

ในเขตอนุรักษ์ที่มีชื่อเสียง ที่ดินผืนใหญ่เหล่านี้ถูกควบคุมโดยชนชั้นนำผิวขาวที่สืบทอดมาจากยุคอาณานิคม โดยอ้างการ “การอนุรักษ์ที่อิงเส้นห์ของสิ่งมีชีวิต” เน้นการปกป้องสัตว์ป่าหายาก เช่น สิงโต แรด และช้าง เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและดึงเงินทุนจากองค์กรอนุรักษ์สากล ขณะที่ชาวเลี้ยงสัตว์พื้นเมืองอย่างมาไซและซัมบูรู ถูกผลักออกจากพื้นที่อย่างเป็นระบบ นี่ไม่ใช่แค่การจัดการพื้นที่ธรรมชาติ แต่คือกระบวนการ “แย่งยึดที่ดินสีเขียว” (green grabbing) ซึ่งที่ดินถูกยึดในนามของการอนุรักษ์ โดยที่สิทธิของชาวบ้าน ความรู้ของชุมชน และเสรีภาพในการเคลื่อนย้ายเพื่อเลี้ยงสัตว์ ถูกควบคุมและตีตราเป็น “ภัยต่อสิ่งแวดล้อม” ภูมิประเทศแบบซาฟารีที่สวยงามจึงกลายเป็นฉากหน้าที่บดบังความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่ซ่อนอยู่ข้างใน แม้จะมีการใช้ถ้อยคำอย่าง “การมีส่วนร่วมของชุมชน” หรือ “การจัดการร่วม” แต่บทบาทของชนพื้นเมืองส่วนใหญ่ถูกจำกัดอยู่แค่ในเชิงสัญลักษณ์ เช่น การแสดงวัฒนธรรม หรือแต่งกายแบบดั้งเดิมให้สอดคล้องกับความโรแมนติกของธรรมชาติ ในสายตานักท่องเที่ยว ขณะที่สิทธิในที่ดินและภูมิปัญญาท้องถิ่นของพวกเขาถูกทำให้เงียบงัน (Doller, 2019; Galaty, 2016) ผู้เขียนเห็นว่า หากจะปลดแอกจากภูมิอากาศ เราจำเป็นต้องทบทวนว่าใครเป็นผู้กำหนดวาระ

ใครถูกมองเห็น และใครที่ถูกทำให้เงียบหาย แนวคิดเรื่อง “ภูมิอากาศแบบสากล” ต้องถูกตั้งคำถามอย่างถึงแก่น ไม่ใช่เพียงเพื่อความยุติธรรม แต่เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมในอนาคตตั้งอยู่บนฐานของประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์ และความหลากหลายของแนวคิดความยั่งยืน ไม่ใช่แค่จำนวนคาร์บอนที่ลดได้

วาทกรรมภูมิอากาศตะวันตกเกี่ยวกับปศุสัตว์และเนื้อสัตว์ กับการวิพากษ์ของนิเวศหลังอาณานิคม

วาทกรรมด้านสภาพภูมิอากาศของตะวันตกได้ระบุวาทกรรมปศุสัตว์โดยเฉพาะ วัวถือเป็นตัวการสำคัญของการทำลายสิ่งแวดล้อมในระดับโลก รายงานพื้นฐานอย่าง *Livestock's Long Shadow* (FAO, 2006) และงานศึกษาของ Poore และ Nemecek (2018) ได้สนับสนุนการลดการบริโภคเนื้อสัตว์และผลิตภัณฑ์นมอย่างเข้มข้นเพื่อบรรเทาการปล่อยก๊าซเรือนกระจก แม้ว่าจะมีความแม่นยำทางวิทยาศาสตร์ แต่งานเหล่านี้ก็มักตั้งอยู่บนตรรกะนิเวศวิทยาแบบสากลที่มองว่าผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมสามารถวัดได้ในมาตรฐานเดียวกันทั่วโลก โดยละเลยบริบทสังคมและนิเวศที่แตกต่างกันอย่างลึกซึ้ง บริบทหนึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมเลี้ยงสัตว์ในแอฟริกา ที่ระบบการเลี้ยงสัตว์ฝังแน่นอยู่ในประวัติศาสตร์ การดำรงชีวิต และความสัมพันธ์กับภูมิทัศน์ธรรมชาติ บทความนี้ใช้แนวคิดนิเวศวิทยาหลังอาณานิคมเพื่อสำรวจประเด็นถกเถียงที่สำคัญหลายประการ ซึ่งท้าทายวาทกรรมกระแสหลักด้านสภาพภูมิอากาศ โดยเน้นย้ำถึงความยุติธรรมเชิงความรู้ มรดกจากการอนุรักษ์แบบอาณานิคม แรงงานที่มีเพศสภาพ และการเอาตัวรอดทางวัฒนธรรม ซึ่งสะท้อนความจำเป็นในการสร้างการปกครองด้านสภาพภูมิอากาศที่รับผิดชอบต่อประวัติศาสตร์และเปิดกว้างต่อความหลากหลายของความรู้

ประเด็นหนึ่งที่สำคัญคือความตึงเครียดระหว่างแนวคิดสากลนิยมกับความรู้ท้องถิ่นทางนิเวศและวิทยาศาสตร์ด้านสภาพภูมิอากาศระดับโลก เช่น การประเมินวัฏจักรชีวิตของผลิตภัณฑ์อาหาร (life-cycle assessment)

ที่มักเสนอวิธีแก้ปัญหาที่อ้างอิงจากข้อมูลรวมและค่าเฉลี่ยทั่วโลก แม้เครื่องมือเหล่านี้จะมีความน่าเชื่อถือในเชิงเทคนิค แต่ก็ทำให้ความหลากหลายของระบบเลี้ยงสัตว์ถูกทำให้แบนราบลง และไม่สามารถแยกแยะระหว่างระบบอุตสาหกรรมในประเทศพัฒนาแล้ว กับการเลี้ยงสัตว์แบบเร่ร่อนในเขตแห้งแล้งของแอฟริกา นักวิชาการอย่าง Nixon (2011) และ Gandhi (2015) ชี้ว่า การลดทอนเชิงความรู้เช่นนี้สะท้อนถึงการครอบงำของระบอบวิทยาศาสตร์แบบยึดยุโรปเป็นศูนย์กลาง (Eurocentrism) ที่มีรากฐานมาจากประวัติศาสตร์ของการลบเลือนความรู้ของชนพื้นเมือง ดังนั้น นิเวศวิทยาหลังอาณานิคมจึงเรียกร้องให้ยอมรับระบอบความรู้ที่หลากหลาย ซึ่งสะท้อนการจัดการพื้นที่ดินแบบสัมพันธ์และปรับตัวได้ของชุมชนเลี้ยงสัตว์

ประเด็นถัดไปคือความขัดแย้งระหว่างการคำนวณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกกับความรับผิดชอบเชิงประวัติศาสตร์ แม้โมเดลด้านสภาพภูมิอากาศจะเน้นบทบาทของปศุสัตว์ในการปล่อยก๊าซ แต่ในความเป็นจริง ชุมชนเลี้ยงสัตว์ในแอฟริกามีส่วนร่วมน้อยมากต่อการปล่อยก๊าซโลก ในขณะที่ต้องเผชิญกับผลกระทบอย่างรุนแรง Mokku (2023) ได้บันทึกผลกระทบอันเลวร้ายจากภัยแล้งที่ยืดเยื้อในเคนยา ซึ่งทำให้ปศุสัตว์ตายไปนับล้านตัว กระนั้นวาทกรรมสากลยังคงวาดภาพให้ชุมชนเหล่านี้เป็นผู้ก่อปัญหาสิ่งแวดล้อม การกลับด้านของความรับผิดชอบเช่นนี้เผยให้เห็นความอยุติธรรมเชิงประวัติศาสตร์ในวาทกรรมด้านสภาพภูมิอากาศ ซึ่งมรดกของการถูกยึดที่ดินในยุคอาณานิคมยังคงสะท้อนอยู่ในการปกครองเชิงนิเวศของปัจจุบัน

การถกเถียงที่สำคัญอีกประการถัดมาคือเรื่องการอนุรักษ์กับอธิปไตยเหนือที่ดิน “การล่าอาณานิคมด้วยการอนุรักษ์” (conservation coloniality) เพื่ออธิบายว่าระบบเขตอนุรักษ์ในปัจจุบันยังคงทำงานภายใต้ตรรกะของการยึดครองที่ดินในยุคอาณานิคม ภายใต้ชื่อของ “ความยั่งยืน” ในเคนยา พื้นที่อนุรักษ์และเขตท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มักจำกัดการเคลื่อนย้ายของชุมชนเร่ร่อน และยกเว้นพวกเขาออกจากการะบวนการตัดสินใจด้านการใช้ที่ดิน โดยให้

น้ำหนักกับการดูดซับคาร์บอนมากกว่าสิทธิในที่ดินของคนท้องถิ่น Collins et al., (2021) จึงเห็นได้ว่านโยบายอนุรักษ์เข่นนี้ยังคงยึดติดกับลำดับชั้นของอำนาจแบบอาณานิคม ส่วนประเด็นด้านจริยธรรมในการบริโภคเนื้อสัตว์นั้นก็ถูกวิพากษ์อย่างลึกซึ้งเช่นกันเพียงเพราะการสร้างกระแสสิ่งแวดล้อมตะวันตกที่มักนำเสนอการกินมังสวิรัตินฐานะทางเลือกจริยธรรมเพื่อโลก อย่างไรก็ตาม Gandhi (2015) วิจารณ์ว่าการเหมารวมจริยธรรมแบบตะวันตกเช่นนี้เป็นการลบล้างเศรษฐศาสตร์เชิงคุณธรรมของชุมชนพื้นเมืองที่เลี้ยงสัตว์ ซึ่งไม่ได้มองสัตว์เป็นสินค้าแต่เป็นส่วนหนึ่งของความสัมพันธ์ครอบครัว วัฒนธรรม และการดำรงชีพ

Dempsey (2022) ชี้ว่า การล่าอาณานิคมผ่านการอนุรักษ์ทำให้ชุมชนเลี้ยงสัตว์เร่ร่อนในแอฟริกาตะวันออกถูกกีดกันและขายขอบมายาวนาน โดยสิทธิในที่ดินของพวกเขาถูกจำกัดตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 19 เมื่อจักรวรรดิอังกฤษประกาศว่า “ที่ดินที่ไม่มีผู้อยู่อาศัย” หรือ “ใช้ไม่เกิดประโยชน์” เป็นของรัฐอาณานิคม ภายใต้แนวคิด *terra nullius* รัฐอาณานิคมใช้เกณฑ์ยุโรปในการนิยามการใช้ที่ดินอย่าง “เหมาะสม” ซึ่งไม่ครอบคลุมระบบปศุสัตว์เร่ร่อนแบบกระจายอำนาจของชาวพื้นเมือง ที่ดินอุดมสมบูรณ์โดยเฉพาะใน “ที่ราบสูงของคนขาว” รอบกรุงไนโรบี ถูกสงวนไว้ให้ผู้ตั้งถิ่นฐานชาวยุโรป ขณะที่คนพื้นเมืองถูกผลักให้อยู่นอกกระบวนกรรมสิทธิ์อย่างเป็นทางการ ปัจจุบัน ในภูมิภาคนี้กำลังเกิดการต่อสู้แย่งชิงที่ดิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแย่งชิงสิทธิในการเข้าถึงทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ ใครควรมีสิทธิ์เข้าถึง นักท่องเที่ยวซาฟารีในรถแลนด์โรเวอร์ หรือชาวเลี้ยงสัตว์เร่ร่อนที่กำลังมองหาหญ้าเลี้ยงวัว ในภูมิภาคที่ต้องเผชิญกับภัยแล้งมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งรุนแรงขึ้นจากวิกฤตภูมิอากาศ คำถามนี้กลายเป็นเรื่องของชีวิตและความตาย ด้วยเหตุนี้เอง ตามรายงานของนักข่าว Margaret Evans ชาวเลี้ยงวัวชาวมาไซอย่าง Samwel Parare และคนอื่นๆ จึงพาฝูงวัวเข้าไปเลี้ยงในพื้นที่อนุรักษ์สัตว์ป่าอย่างผิดกฎหมาย เขาพูดว่า “พวกเราไม่มีที่ไป และวัวของพวกเรา กำลังจะตาย เราจึงเห็นว่าที่นั่นคือที่เดียวที่ยังมีหญ้าให้กิน”

นอกจากนี้ มิติทางเพศสภาพในการปรับตัวต่อสภาพภูมิอากาศยังสะท้อนถึงความไม่เป็นธรรมอีกระดับหนึ่ง นักนิเวศวิทยาการเมืองเชิงสตรีนิยมชี้ว่าผู้หญิงในสังคมเลี้ยงสัตว์มักต้องแบกรับภาระแรงงานโดยไม่ได้รับการยอมรับในนโยบายปรับตัว Kariuki และ Little (2023) รวมถึง Gwala et al. (2022) เน้นว่าแม้ผู้หญิงจะมีบทบาทสำคัญในการดูแลปศุสัตว์และจัดการทรัพยากรน้ำ แต่พวกเขากลับถูกกีดกันออกจากโครงสร้างการตัดสินใจอีกประเด็นสำคัญคือการพึ่งพาตัวชี้วัดคาร์บอนที่ไม่สามารถสะท้อนมิติทางวัฒนธรรมได้ Murunga (2022) ชี้ว่า ปศุสัตว์ในแอฟริกามีความเกี่ยวพันกับระบบความเชื่อ จิตวิญญาณ และยุทธศาสตร์การปรับตัวแบบชุมชน การเน้นแต่ประสิทธิภาพเชิงตัวเลขจึงเสี่ยงต่อการทำลายระบบความห่วงใยและอัตลักษณ์ของชุมชน ชี้ให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างการปรับตัวทางเทคนิคกับความยุติธรรมเชิงโครงสร้าง แนวทางด้านสภาพภูมิอากาศจำนวนมากจากการลดเนื้อสัตว์ไปจนถึงการซื้อขายคาร์บอนที่เน้นทางออกเชิงเทคโนโลยีแต่ไม่แตะต้องรากเหง้าของปัญหา เช่น การถูกยึดที่ดิน ความไม่เท่าเทียมเชิงความรู้ และความเหลื่อมล้ำทางวัตถุ (Hodgson, 2001; 2011) Gandhi (2015) เน้นว่าการปกครองด้านสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริง ต้องเริ่มจากการปลดปล่อยอณานิคมทางความคิด การฟื้นฟูสิทธิในที่ดิน และการกระจายอำนาจการตัดสินใจ (Gandhi, 2015)

ดังนั้น นิเวศวิทยาหลังอาณานิคมเสนอกรอบการวิเคราะห์ที่สำคัญในการรื้อถอนสมมติฐานและความไม่เท่าเทียมที่ฝังลึกอยู่ในวาทกรรมด้านสภาพภูมิอากาศกระแสหลัก ด้วยการศึกษากรณีของปศุสัตว์ในบริบทชุมชนเลี้ยงสัตว์ในแอฟริกา บทความนี้แสดงให้เห็นว่าวาทกรรมแบบสากลว่าด้วยการปล่อยคาร์บอน การอนุรักษ์ และการบริโภคอย่างมีจริยธรรม อาจเป็นการสืบทอดตรรกะของอาณานิคม การเปลี่ยนผ่านสู่แนวทางด้านสภาพภูมิอากาศที่เป็นการปลดปล่อยต้องไม่เพียงแคร์เรื่องคาร์บอน แต่ต้องตระหนักในประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจที่หลากหลาย และยึดมั่นในความเป็นธรรม

ปศุสัตว์ เมื่อพิจารณาในบริบททางประวัติศาสตร์และนิเวศวิทยา ไม่ใช่อุปสรรคต่อความยั่งยืน แต่คือองค์ความรู้ การปรับตัว และการดูแลที่ควรได้รับการยอมรับและให้เกียรติ

อาณานิคมกับการก่อร่างสร้างสังคมเศรษฐกิจการเมืองของเคนยา

ประเทศเคนยาดังอยู่ในภูมิภาคแอฟริกาตะวันออก ในด้านการเมืองเคนยาเป็นรัฐเดี่ยวภายใต้ระบบสาธารณรัฐแบบประธานาธิบดี โดยมีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญฉบับปี 2010 ซึ่งแบ่งประเทศออกเป็น 47 มณฑล แต่ละมณฑลมีผู้ว่าการมณฑลและสภามณฑลที่มาจากการเลือกตั้ง เพื่อส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นและลดความเหลื่อมล้ำทางประวัติศาสตร์ แม้จะมีการปฏิรูปดังกล่าว การเมืองระดับชาติยังคงเผชิญกับความตึงเครียดจากความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ ระบบอุปถัมภ์ และความไม่มั่นคงระหว่างการเลือกตั้ง (Cheeseman, 2008) ในระดับชาติ ประธานาธิบดีทำหน้าที่ทั้งประมุขแห่งรัฐและหัวหน้ารัฐบาล โดยมาจากการเลือกตั้งของประชาชน ขณะที่ฝ่ายนิติบัญญัติประกอบด้วยสองสภา ได้แก่ สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา ส่วนฝ่ายตุลาการมีความเป็นอิสระตามหลักการ แต่ยังเผชิญกับข้อจำกัดด้านทรัพยากรและอำนาจบังคับใช้กฎหมาย

เคนยาเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์สูง โดยมีชนเผ่าหลักมากกว่า 40 กลุ่ม ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นสามกลุ่มภาษาหลัก ได้แก่ กลุ่มไนลอติก (Nilotic) กลุ่มบันตู (Bantu) และกลุ่มคูชิติก (Cushitic) กลุ่มชาติพันธุ์ที่ใหญ่ที่สุด ได้แก่ ชาวคิคุยู (Kikuyu), ลูฮยา (Luhya), ลูโอ (Luo), กัมบา (Kamba), และคาเลนจิน (Kalenjin) แต่ละกลุ่มมีภาษาพื้นเมือง วัฒนธรรม และระบบความเชื่อที่เป็นเอกลักษณ์ของตน (Ogot, 1995; Branch, 2011) แม้ว่าความหลากหลายนี้จะเป็จุดแข็งในทางวัฒนธรรม แต่ก็กลายเป็นจุดเปราะบางทางการเมือง เนื่องจากการเมืองในเคนยามักพัวพันกับการรวมกลุ่มตามชาติพันธุ์ ซึ่งส่งผลต่อทั้งการเลือกตั้ง การเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ และ

การจัดสรรงบประมาณ (Cheeseman, 2008)

เคนยามีประชากรประมาณ 55 ล้านคน ในปี ค.ศ.2023 โดยมีโครงสร้างประชากรที่ค่อนข้างอายุน้อยเกือบ 60% ของประชากรทั้งหมดมีอายุต่ำกว่า 25 ปี (World Bank, 2023) เศรษฐกิจของเคนยามีลักษณะพึ่งพาภาคเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยเกษตรกรรมมีบทบาทในการจ้างงานประชากรในชนบทประมาณ 70% แม้ว่าจะมีส่วนร่วมในผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) เพียงประมาณหนึ่งในสามเท่านั้น กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญประกอบด้วย การทำไร่ขนาดเล็ก การเลี้ยงสัตว์ และการส่งออกพืชเศรษฐกิจ เช่น ชา กาแฟ และผลิตผลจากพืชสวน โดยเฉพาะในพื้นที่แห้งแล้งและกึ่งแห้งแล้ง กาแฟและรากฐานทางวัฒนธรรมและนิเวศสำหรับชุมชนเลี้ยงสัตว์ นอกจากนี้ ภาคบริการของเคนยาก็เติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในด้านโทรคมนาคม การเงิน และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Republic of Kenya, 2021)

ระหว่างปี 1903–1963 รัฐบาลอาณานิคมของเคนยาดำเนินนโยบายเกษตรกรรมแบบแบ่งแยกเชื้อชาติ โดยสนับสนุนเกษตรกรชาวยุโรปผ่านการจัดสรรที่ดินราคาถูก แรงงานราคาถูก และการสนับสนุนจากรัฐ ขณะที่เกษตรกรแอฟริกันถูกจำกัดสิทธิในที่ดิน ถูกเก็บภาษีสูง และห้ามปลูกพืชเศรษฐกิจอย่างกาแฟ (Odhiambo et al., 2020) แม้จะเผชิญข้อจำกัด ผลผลิตในครัวเรือนของชาวแอฟริกันเพิ่มขึ้นในช่วงทศวรรษ 1920 เพื่อยังชีพ แต่ความแห้งแล้ง การระบาดของตั๊กแตน และภาวะเศรษฐกิจตกต่ำได้กระทบทั้งชาวแอฟริกันและชาวยุโรป ส่งผลให้รัฐบาลอาณานิคมต้องทบทวนนโยบายใหม่ ระบบเกษตรกรรมของเคนยาจึงสะท้อนมรดกอาณานิคมที่กดทับมาเกือบศตวรรษนับตั้งแต่ปี 1895 จนถึงเอกราชในปี 1963 (Ajwang et al., 2020)

ผู้เขียนได้มีโอกาสเข้าเยี่ยมพิพิธภัณฑ์แห่งชาติในโรบีในปี พ.ศ.2566 ที่นั่นทำให้ได้เรียนรู้ว่าก่อนการเข้ามาของอังกฤษ เคนยาเคยเป็นศูนย์กลางการค้าสำคัญกับเอเชีย ทั้งอินเดีย จีน โลกอิสลาม และชาวอาหรับ โดยเฉพาะ

พ่อค้าชาวอาหรับที่มีบทบาทสูง แต่ก็มักใช้อำนาจในเชิงกดขี่ต่อชาวเคนยาท้องถิ่น เมื่ออังกฤษเข้ามา พวกเขาได้ลดบทบาทของชาวอาหรับลง และสถาปนาอำนาจของตนเองผ่านการควบคุมทางนโยบาย กฎหมาย และอาวุธปืน อาณานิคมอังกฤษได้บีบบังคับชาวพื้นเมืองให้ออกจากพื้นที่เกษตรที่อุดมสมบูรณ์ เพื่อเปิดทางให้ชาวยุโรปตั้งถิ่นฐานและลงทุนทำไร่กาแฟ ไร่อ้อย และทำเหมืองแร่ พื้นที่ที่ดีที่สุดถูกกันไว้ให้กับชาวอังกฤษทั้งเพื่อเกษตรกรรมและที่อยู่อาศัย ขณะที่ชาวพื้นเมืองถูกจำกัดไม่ให้ปลูกพืชเศรษฐกิจ และกลายเป็นแรงงานราคาถูกในไร่ของคนขาว

อาณานิคมยังส่งผลต่อโครงสร้างสังคมในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นการเกณฑ์ชาวพื้นเมืองไปร่วมรบในสงครามโลกครั้งที่ 1 ซึ่งมีผู้เสียชีวิตจำนวนมาก การเผยแพร่ศาสนาคริสต์เพื่อลดอิทธิพลของศาสนาอิสลามและความเชื่อดั้งเดิม การนำเข้าสู่ระบบการศึกษาและสาธารณสุขแบบตะวันตก รวมถึงการใช้แรงงานชาวอินเดียในการสร้างทางรถไฟสายสำคัญ *Uganda Railway* ซึ่งกลายเป็นรากฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจสมัยใหม่ในยุคอาณานิคมในขณะเดียวกัน การต่อต้านของชาวพื้นเมืองก็ขยายตัว โดยเฉพาะการลุกฮือของขบวนการ *Mau Mau Rebellion* ที่เป็นแรงผลักดันสำคัญในการเรียกร้องเอกราช แม้ว่าจะต้องแลกมาด้วยความรุนแรงและการเสียชีวิตจำนวนมาก ภายหลังการได้รับเอกราชในปี ค.ศ. 1963 กลุ่มผู้นำที่เคยให้ความร่วมมือกับอังกฤษได้จัดตั้งรัฐบาล และพยายามผลักดันนโยบายการกระจายกรรมสิทธิ์ในที่ดินใหม่ให้กับชาวพื้นเมืองบางส่วน (บันทึกสนาม 26 ธันวาคม พ.ศ. 2566) ปัจจุบันชาวอินเดียเป็นพ่อค้าค้าปลีก เจ้าของอสังหาริมทรัพย์ และการก่อสร้าง แม้รัฐบาลจะยอมรับชาวอินเดียเป็น “ชนเผ่าที่ 44” อย่างเป็นทางการ แต่ชาวเคนยาจำนวนมากยังเป็นแรงงานราคาถูกในธุรกิจของคนอินเดีย สะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างที่สืบเนื่องจากยุคอาณานิคมมาจนถึงปัจจุบัน (บันทึกสนาม 2 มกราคม พ.ศ. 2566)

เพื่อตอบสนองต่อความไม่มั่นคงด้านอาหาร รัฐบาลอาณานิคมเคนยา ส่งเสริม “เกษตรกรก้าวหน้า” และเปิดทางให้เกษตรกรแอฟริกันบางกลุ่ม ปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น กาแฟ (North Nyanza District, 1949; Kungu et al., 2022) แต่ความเหลื่อมล้ำด้านที่ดินยังดำรงอยู่ นำไปสู่การลุกฮือของกลุ่มเมามาและการออก “แผนสวินเนอร์ตัน” ปี 1954 ที่แม้จะยกระดับเกษตรกรบางกลุ่ม แต่กลับบั่นทอนระบบเลี้ยงสัตว์เร่ร่อนและผลักดันการครอบครองที่ดินแบบปัจเจก แม้หลังเอกราชในปี 2506 ภาคเกษตรยังคงเป็นหัวใจเศรษฐกิจของเคนยา แต่ความไม่เสมอภาคที่ตกทอดจากยุคอาณานิคมยังจำกัดบทบาทเกษตรกรรายย่อย (Odhiambo et al., 2020; Republic of Kenya, 2021a) ความท้าทายสำคัญ ได้แก่ การเข้าถึงที่ดินไม่เท่าเทียม โครงสร้างพื้นฐานที่อ่อนแอ และความเปราะบางต่อภูมิอากาศ นักวิจัยจึงเสนอให้การปฏิรูปเกษตรต้องเผชิญหน้ากับประวัติศาสตร์และบูรณาการความรู้ข้ามศาสตร์อย่างจริงจัง (Agyeman-Boaten et al., 2022; King & He, 2006; Paré et al., 2015)

เคนยาอุดมด้วยทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางนิเวศ เช่น ป่าไม้ ทุ่งหญ้า แหล่งน้ำ และสัตว์ป่าหายาก ซึ่งสร้างรายได้ผ่านการท่องเที่ยวกว่า 10% ของ GDP ขณะที่ภาคเกษตร การเงิน และโทรคมนาคมก็มีบทบาทสำคัญ อย่างไรก็ตาม รายได้เฉลี่ยต่อหัวในปี 2022 อยู่ที่เพียง 2,100 ดอลลาร์ (World Bank, 2023) และภัยพิบัติจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เช่น ความแห้งแล้ง ยังคงคุกคามเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม แม้เศรษฐกิจเติบโตอย่างต่อเนื่อง ความยากจนยังคงสูง โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทและแห้งแล้งตอนเหนือ ที่ประชากรราว 36% ยังอยู่ใต้เส้นความยากจน ความเหลื่อมล้ำด้านที่ดิน โครงสร้างพื้นฐาน และการเมืองแบบอุปถัมภ์ยังเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงทรัพยากรและการพัฒนาอย่างเท่าเทียม (Hickey & Bukenya, 2016)

ปศุสัตว์ เลี้ยงสัตว์เร่ร่อน การอนุรักษ์แบบป้อมปราการ และการปลูกพืชเชิงเดี่ยว

ระบบนิเวศสังคมของเคนยาได้รับอิทธิพลอย่างลึกซึ้งจากการปกครองของอังกฤษที่ปรับโครงสร้างการใช้ที่ดิน ขับไล่ชุมชนพื้นเมือง และตัดขาดความสัมพันธ์ระหว่างผู้คน สัตว์ และธรรมชาติ การอนุรักษ์แบบ “ป้อมปราการ” ที่รัฐอำนวยการส่งเสริม ทำให้พื้นที่เลี้ยงสัตว์ดั้งเดิมถูกเปลี่ยนเป็นเขตอนุรักษ์เพื่อการท่องเที่ยวของชาวยุโรป เช่น อุทยานแห่งชาติไนโรบี และอัมโบเซลี (Wachira, 2023; Neumann, 1998) นโยบายเหล่านี้เอื้อประโยชน์แก่ผู้ตั้งถิ่นฐานและเจ้าของที่ดินรายใหญ่ ขณะเดียวกันกลับทำให้ระบบการเลี้ยงสัตว์ของชาวพื้นเมืองกลายเป็นสิ่งผิดกฎหมาย และสร้างความเหลื่อมล้ำด้านที่ดินที่ยังคงปรากฏจนถึงปัจจุบัน (Leal et al., 2021)

ยกตัวอย่างจากการเดินทางของผู้เขียนไปยังเขตอนุรักษ์ใกล้ทะเลสาบ ไนวาชา (Naivasha Lake) ผู้เขียนได้พูดคุยกับคุณวิลสัน ชายชาวเคนยา ผู้ทำงานเป็นยามในเขตรักษาสัตว์แห่งหนึ่งที่มิชิโอบาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก พื้นที่เขตอนุรักษ์ที่ผู้เขียนได้เยี่ยมชมคือ “ฟาร์มในฐานะเขตรักษาพันธุ์สัตว์” (Sanctuary Farm) ในเมืองไนวาชา ซึ่งอยู่ห่างจากกรุงไนโรบีประมาณสอง ชั่วโมง เป็นพื้นที่เอกชนที่ได้รับสัมปทานจากรัฐให้จัดการกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ทะเลสาบไนวาชาแห่งนี้มีพื้นที่กว่า 132 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ในเขตนาเกลือ เต็มไปด้วยปลาน้ำจืด นกหลากหลายชนิด สัตว์น้ำ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง มิชิโอบา วิลสันทำงานที่นี่มานานกว่า 5 ปี เดิมเขาและภรรยาเคยทำงานในฟาร์มดอกไม้มะเขือเทศปลูกกุหลาบและไม้เมืองหนาวในแปลงขนาดใหญ่เพื่อนำส่งยุโรป แต่ทั้งสองต้องเผชิญกับปัญหาสุขภาพจากการสัมผัสสารเคมีอย่างต่อเนื่อง จึงตัดสินใจลาออกและหางานใหม่ในพื้นที่ธรรมชาติที่แม้จะเสี่ยง แต่ปลอดภัยกว่าสำหรับสุขภาพ (ผู้เขียนยังได้ถ่ายภาพร่วมกับเขาที่หน้าแคมป์ไฟในคืนนั้น)

เขาเล่าต่อว่า ฮิปโปมองว่ามนุษย์ที่ล่องลำเข้ามาในอาณาเขตของมัน คือผู้รุกราน มันจะวิ่งเข้าใส่และกัดจนเสียชีวิต โดยเฉพาะในกรณีของชาวประมงที่ไม่มีใบอนุญาต ซึ่งมักเป็นคนยากจนที่ไม่สามารถซื้อใบอนุญาตจากรัฐได้ พวกเขาต้องลักลอบหาปลาในช่วงเช้าตรู่หรือค่ำ โดยใช้เครื่องมือพื้นบ้านอย่าง ถังลอยน้ำ หรือนั่งหาปลาริมฝั่ง ซึ่งเป็นพื้นที่อ่อนไหวและมักตรงกับอาณาเขตของฮิปโป วิลสันเล่าว่า ฮิปโปมักซ่อนตัวในน้ำ ก่อนจะค่อยๆ เคลื่อนตัวเข้าใกล้ แล้วพุ่งเข้าใส่ กัดเหยื่อจนร่างขาดเป็นสองท่อน เหตุการณ์ลักษณะนี้คร่าชีวิตชาวประมงไปแล้วหลายราย พวกเขาเสี่ยงชีวิตเพื่อแลกกับอาหารและรายได้เพียงเล็กน้อย ทั้งยังขายปลาได้เฉพาะในตลาดชุมชน เนื่องจากไม่มีสิทธิ์เข้าตลาดกลางที่รัฐกำหนด ในทางกลับกัน ชาวประมงที่มีใบอนุญาตมักใช้เรือเครื่องยนต์ และออกหาปลาในพื้นที่ลึกซึ่งปลอดภัยจากฮิปโป เนื่องจากเสียงเครื่องยนต์ทำให้สัตว์ไม่เข้าใกล้ กลุ่มนี้จึงไม่เคยเกิดเหตุร้ายแรงจากฮิปโปเลย เรื่องราวของวิลสันสะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างที่ดำรงอยู่ในระบบอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างชัดเจน คนจนที่ไม่มีทางเลือกต้องเสี่ยงชีวิตในเขตอันตราย ขณะที่ผู้มีทุนและสิทธิทางกฎหมายสามารถดำเนินชีวิตอย่างปลอดภัยกว่าในพื้นที่เดียวกัน ความไม่เท่าเทียมเช่นนี้ไม่เพียงสร้างความเปราะบางทางเศรษฐกิจ แต่ยังเป็นปัจจัยที่นำไปสู่ “ความตายที่ไม่จำเป็น” ภายใต้เงื่อนไขของรัฐและการจัดการพื้นที่แบบรวมศูนย์ (บันทึกสนาม 2 มกราคม พ.ศ. 2566)

ควบคู่กับการขยายพื้นที่อนุรักษ์ รัฐอาณานิคมอังกฤษได้ส่งเสริมนโยบายเกษตรเชิงพาณิชย์ผ่าน “แผนสวินเนอร์ตัน” ปี ค.ศ. 1954³ ซึ่งมุ่งรวมที่ดิน กระตุ้นให้เกษตรกรแอฟริกันหันมาปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น กาแฟและชา โดยอ้างว่าจะเพิ่มผลผลิตและความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (Murunga, 2022) แต่ในความเป็นจริง ผลประโยชน์กลับตกอยู่กับ “เกษตรกรก้าวหน้า” เพียงไม่กี่ราย ขณะที่เกษตรกรส่วนใหญ่ โดยเฉพาะชาวเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่แห้งแล้ง ถูกกันออกจากการบวนการพัฒนาอย่างเป็นระบบ นโยบายดังกล่าวบั่นทอน

ระบบเกษตรกรรมดั้งเดิมและลดทอนความสามารถในการปรับตัวของชุมชน (Wa-Githumo, 1991) แผนนี้ยังส่งผลให้พื้นที่เลี้ยงสัตว์ส่วนรวมกลายเป็นทรัพย์สินส่วนบุคคล พร้อมกับการจัดตั้งเขตอนุรักษ์เพื่อการท่องเที่ยวและล่าสัตว์สำหรับชนชั้นสูง เช่น อุทยานแห่งชาติใน Laikipia ที่ผลักชาวพื้นเมืองออกจากที่ดินของบรรพบุรุษ แนวคิดเหล่านี้ยังสะท้อนอยู่ในวาทกรรมภูมิอากาศร่วมสมัยที่ยังคงมองระบบเลี้ยงสัตว์เร่ร่อนว่าเป็นภัยต่อสิ่งแวดล้อม แม้เคนยาจะได้รับเอกราชในปี 1964 แต่มรดกอาณานิคมยังคงดำรงอยู่ โดยเฉพาะในระบบกรรมสิทธิ์ที่ดิน เช่น ในเขตโลเคียที่กว่า 40% ของพื้นที่ยังอยู่ในมือของนักลงทุนต่างชาติและชนชั้นนำผิวขาว (Ajwang et al., 2020)

มาไซ: วิถีเลี้ยงสัตว์ของชาวมาไซในโลกที่ให้ค่ากับ “คาร์บอน”

นักมานุษยวิทยาหลายคนได้ชี้ให้เห็นว่าระบบการเลี้ยงสัตว์ของชาวมาไซคือระบบนิเวศทางสังคมที่ซับซ้อน ไม่ใช่สิ่งล้าสมัย Llewelyn-Davies (1974) ถ่ายทอดแรงงานดูแลสัตว์ น้ำ และอาหารของผู้หญิงมาไซผ่านภาพยนตร์ *Maasai Women* ว่าเป็นองค์ความรู้เชิงนิเวศที่สำคัญ แม้จะถูกมองข้ามในนโยบายภูมิอากาศ ขณะที่ Cronk (1999) เสนอว่าการเปลี่ยนวัฒนธรรมของกลุ่ม Mukogodo ไปสู่การเลี้ยงวัวคือกลยุทธ์ปรับตัวมากกว่าการกลืนวัฒนธรรม Spencer (1988) วิเคราะห์ระบบรุ่นอายุที่ควบคุมการใช้ทรัพยากรและการเคลื่อนย้ายสัตว์ว่าเป็นกลไกยืดหยุ่นต่อภัยแล้ง เช่นเดียวกับ Fratkin (1991) ที่ชี้ให้เห็นว่าความหลากหลายของผู้สัตว์และเครือข่ายญาติของชาว Ariaal คือหัวใจของการปรับตัวเชิงนิเวศ อย่างไรก็ตาม โครงสร้างชายเป็นใหญ่ยังจำกัดสิทธิของผู้หญิงมาไซ โดยเฉพาะเรื่องที่ดินและการตัดสินใจ แม้ผู้หญิงจะมีบทบาทหลักในงานดูแลสัตว์และเศรษฐกิจครัวเรือน (Hodgson, 2001; 2011) Hodgson วิพากษ์วาทกรรมพัฒนาที่มองผู้หญิงเป็น “ผู้ด้อยโอกาส” แทนที่จะเห็นบทบาทของพวกเธอในฐานะผู้จัดการทรัพยากร ผู้ถ่ายทอดความรู้ และเสาหลักของครัวเรือน โดยรวม นักมานุษยวิทยาเหล่านี้ต่างวิจารณ์การแทรกแซง

จากภายนอกที่ละเลยวัฒนธรรมและความรู้ท้องถิ่น พวกเขาเสนอให้มองการปรับตัวต่อสภาพภูมิอากาศผ่านกรอบนิเวศวิทยาสตรีนิยมที่เห็นแรงงานและวัฒนธรรมเป็นศูนย์กลาง และชี้ว่าการลดทอนระบบเลี้ยงสัตว์แบบเคลื่อนย้ายว่าเป็นภัยต่อสิ่งแวดล้อม คือการทำซ้ำความไม่เป็นธรรมเชิงความรู้ (Fratkin, 1991; Spencer, 1988; Cronk, 1999; Hodgson, 2001, 2011)

ชาวมาไซที่อาศัยในเขตแห้งแล้งและกึ่งแห้งแล้ง แทบไม่ได้บริโภคเนื้อสัตว์เป็นประจำ เนื่องจากความยากจนและราคาที่สูง ปศุสัตว์จึงมีบทบาทเป็นทรัพย์สินเคลื่อนที่ แหล่งออมทรัพย์ และหลักประกันยามวิกฤต มากกว่าจะเลี้ยงไว้เพื่อบริโภค (100 Humanitarians, 2023) นอกจากนี้ ปศุสัตว์ยังมีความสำคัญทางวัฒนธรรมในกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เช่น มาไซ คิคุยู ลูโอ และ ลูฮยา โดยใช้ในพิธีกรรม เช่น การเกิด แต่งงาน งานศพ และการรักษาโรค ซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สัตว์ และวิญญาณ สำหรับชาวมาไซ วัวเป็นของขวัญจากพระเจ้าและเป็นสัญลักษณ์ของความมั่งคั่ง การฆ่าสัตว์จึงมีความหมายเชิงจิตวิญญาณ ไม่ใช่แค่การบริโภค (100 Humanitarians, 2023)

ในช่วงที่ผู้เขียนได้มีโอกาสเข้าเยี่ยมหมู่บ้านมาไซ จากการสังเกตอย่างใกล้ชิดและการสนทนาแบบไม่เป็นทางการ พบว่าผู้คนในชุมชนแห่งนี้ยังคงรักษาวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมไว้อย่างเหนียวแน่น แม้ว่าจะไม่ได้ร่อนเร่เลี้ยงสัตว์เช่นในอดีต แต่ยังคงปักหลักดำรงชีพด้วยการเลี้ยงวัวเป็นหลัก หมู่บ้านที่ไปเยือนมีจำนวน 11 ครัวเรือน โดยมีผู้นำหมู่บ้านเป็นชาย หมู่บ้านถูกล้อมรอบด้วยรั้วไม้ที่สานอย่างแน่นหนา ผู้นำเผ่าเล่าว่า บ้านของชาวมาไซสร้างจากวัสดุธรรมชาติ เช่น ดินเหนียว ลำไม้ กิ่งไม้ ผงไม้ และขี้วัว บ้านแต่ละหลังมีขนาดเล็ก ไม่มีหน้าต่าง มีเพียงประตูเดียว ที่ต้องก้มตัวจึงจะเข้าไปได้ เหตุผลที่ไม่ทำหน้าต่างก็เพื่อป้องกันสัตว์ป่า เช่น สิงโต หรือเสือ ที่อาจเข้ามาทำร้ายในยามค่ำคืนภายในบ้านหลังหนึ่ง que ผู้เขียนได้เข้าไปเยี่ยมชม เขาเล่าว่าสัตว์ป่าเป็นเหมือนพวกเขาเหมือนคน พวกเขา รักสัตว์ป่า และพวกมันไม่เคยทำร้ายพวกเขาและเขาไม่เคยทำร้ายพวกมัน นอกจากนี้ผู้เขียนได้พบว่าบ้านของพวกเขาเป็นบ้านแบบครอบครัว

ขยาย มีสมาชิกอยู่รวมกันราว 5–10 คน และประกอบด้วยหลายรุ่น เพดานบ้านค่อนข้างต่ำ บรรยากาศภายในค่อนข้างมืด มีการจัดสัดส่วนพื้นที่อย่างเรียบง่าย ตรงกลางเป็นพื้นที่ครัว ล้อมรอบด้วยห้องนอน ห้องครัว และห้องน้ำ พื้นบ้านยังคงเป็นดินตามธรรมชาติขณะผู้เขียนอยู่ในหมู่บ้าน ได้เห็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว โดยผู้หญิงชาวมาไซนำของที่ระลึกมาวางขาย ส่วนผู้ชายแสดงการเต้นรำและสาธิตวิถีจุดไฟแบบดั้งเดิมของชาวมาไซ ซึ่งเป็นภาพสะท้อนของการปรับตัวต่อเศรษฐกิจการท่องเที่ยว โดยยังคงรักษาเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไว้ (บันทึกภาคสนาม 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2566)

อย่างไรก็ตาม แม้วิถีชีวิตของชาวมาไซที่ผู้เขียนได้สังเกตจากภาคสนามจะสะท้อนความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งระหว่างมนุษย์ สัตว์ และภูมิทัศน์ รวมถึงการปรับตัวต่อเศรษฐกิจการท่องเที่ยวโดยยังรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไว้ได้อย่างยืดหยุ่น แต่ในเวทีระดับโลก วาทกรรมด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศกลับนำเสนอภาพที่ตัดขาดจากความซับซ้อนเชิงวัฒนธรรมเหล่านี้ โดยเหมารวมระบบปศุสัตว์เร่ร่อน เช่น ของชาวมาไซ ว่าเป็นแหล่งปล่อยก๊าซเรือนกระจก และผลักดันให้ลดการบริโภคเนื้อสัตว์โดยไม่พิจารณาถึงบริบทเฉพาะถิ่น ความไม่สมดุลนี้ชี้ให้เห็นถึงการดำรงอยู่ของอำนาจเชิงความรู้แบบอาณานิคม ที่ยังคงกำหนดว่าเสียงใดควรถูกนับเป็น “ความรู้” และวิถีชีวิตใดควรถูกเปลี่ยนแปลงในนามของความยั่งยืน

ภายใต้บริบทของการลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ มรดกจากยุคอาณานิคมเหล่านี้กลับถูกซ้ำเติมโดยรูปแบบใหม่ของความยุติธรรมเชิงความรู้ วาทกรรมด้านสภาพภูมิอากาศในระดับนานาชาติ มักเข้าไปที่ปศุสัตว์โดยเฉพาะสัตว์เคี้ยวเอื้องอย่างวัวว่าเป็นแหล่งปล่อยก๊าซเรือนกระจกขนาดใหญ่ รายงานที่ทรงอิทธิพล เช่น *Livestock's Long Shadow* ของ FAO (Steinfeld et al., 2006) และงานศึกษาที่ได้รับการอ้างอิงอย่างกว้างขวาง เช่น Poore และ Nemecek (2018) สนับสนุนให้ลดการบริโภคเนื้อสัตว์ลงอย่างมาก เพื่อตอบสนองต่อวิกฤตภูมิอากาศ แม้คำแนะนำ

เหล่านี้อาจมีความเหมาะสมกับระบบอุตสาหกรรมผลิตเนื้อสัตว์ในประเทศทางเหนือ แต่การนำมาปรับใช้อย่างไม่วิพากษ์ในระดับโลก กลับเพิกเฉยต่อความเฉพาะเจาะจงของบริบททางสังคมและนิเวศของชุมชนเลี้ยงสัตว์ในเคนยาและที่อื่นๆ

การทำความเข้าใจวิถีปศุสัตว์ในเคนยา โดยเฉพาะในกลุ่มชนเผ่ามาไซ จำเป็นต้องย้อนกลับไปทำความเข้าใจบริบททางประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และการแทรกแซงของอำนาจอาณานิคมที่มีต่อระบบผลิตอาหารดั้งเดิม ในช่วงอาณานิคม นโยบายการแบ่งเขตที่ดินและการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติ ได้จำกัดพื้นที่หากินของปศุสัตว์เร่ร่อน ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อรูปแบบการเคลื่อนย้ายสัตว์และระบบนิเวศที่เคยสมดุล การมองว่าปศุสัตว์พื้นเมืองเป็นกิจกรรมที่ “ด้อยพัฒนา” และการพยายามบังคับให้เกิดการตั้งถิ่นฐานและการทำเกษตรกรรม เป็นตัวอย่างของการที่วาทกรรมเจ้าอาณานิคมเข้ามามีการจัดการทรัพยากรและวิถีชีวิตของชนพื้นเมือง

เศรษฐกิจคุณธรรมของระบบเลี้ยงสัตว์แบบเร่ร่อนของมาซีนีมีรากฐานอยู่ในความสัมพันธ์แบบต่างตอบแทนระหว่างผู้คน ผืนดิน และสัตว์ ซึ่งเป็นรากฐานที่หล่อเลี้ยงสังคมมาไซในพื้นที่แห้งแล้งและกึ่งแห้งแล้งของเคนยามานานหลายศตวรรษ อย่างไรก็ตาม ระบบนี้ถูกทำลายลงอย่างรุนแรงภายใต้การปกครองของจักรวรรดิอังกฤษ ซึ่งได้กำหนดนโยบายการอนุรักษ์แบบกีดกัน บังคับใช้การทำเกษตรแบบตั้งถิ่นฐาน และปรับโครงสร้างระบบกรรมสิทธิ์ที่ดินใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ของการท่องเที่ยวของชาวยุโรปและเกษตรกรรมของผู้ตั้งถิ่นฐาน แผน Swynnerton (1954) มีบทบาทสำคัญในการรื้อระบบกรรมสิทธิ์ที่ดินของชาวเลี้ยงสัตว์ โดยการแปรสภาพพื้นที่เลี้ยงสัตว์ส่วนรวมให้เป็นที่ดินเอกชน และส่งเสริมการปลูกพืชเชิงเดี่ยวแทนการเลี้ยงสัตว์แบบเคลื่อนย้าย ขณะเดียวกัน ระบบการอนุรักษ์แบบป้อมปราการก็ได้เปลี่ยนพื้นที่ของชาวมาไซให้กลายเป็นพื้นที่คุ้มครอง ทำให้การเคลื่อนย้ายของพวกเขาถูกทำให้เป็นสิ่งผิดกฎหมาย และทำให้การเลี้ยง

สัตว์ของชนพื้นเมืองถูกมองว่าเป็นกิจกรรมที่ทำลายระบบนิเวศ (Amatsimbi, 2024)

ในเคนยาคหหลังอาณานิคม มรดกเหล่านี้ยังคงดำรงอยู่ การอนุรักษ์ในพื้นที่อย่าง Laikipia ยังคงกีดกันชาวเลี้ยงสัตว์มาไซและซัมบูรู โดยให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูธรรมชาติและการท่องเที่ยวซาฟารีที่อยู่ภายใต้การควบคุมของชนชั้นนำที่สืบเชื้อสายจากผู้ตั้งถิ่นฐานและองค์กร NGO ระดับนานาชาติ ตามที่ Ojeda (2023) ระบุไว้ แม้ว่าการแสดงวัฒนธรรมของชาวมาไซจะได้รับการเฉลิมฉลองในฐานะส่วนหนึ่งของการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่ความรู้ด้านนิเวศและสิทธิในที่ดินของพวกเขากลับถูกตัดออกจากกระบวนการตัดสินใจที่แท้จริง ซึ่งเป็นการตอกย้ำลำดับชั้นแบบอาณานิคมใหม่ที่ให้คุณค่ากับการมองเห็นและภาพลักษณ์มากกว่าการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

ภายในชุมชนปศุสัตว์เร่ร่อนมาไซ โดยเฉพาะในพื้นที่มาไซมาร่า ความสัมพันธ์ทางเพศภาวะระหว่างชายหญิงมีพลวัตที่ซับซ้อน แม้ว่าผู้ชายมาไซจะได้รับอำนาจในการเป็นผู้นำทางการเมืองและการตัดสินใจในระดับสาธารณะ รวมถึงการเป็นเจ้าของปศุสัตว์ที่เป็นทรัพย์สินหลัก แต่ผู้หญิงมาไซมีบทบาทสำคัญและเป็นแกนกลางในการดำรงชีพของครอบครัวและชุมชนอย่างแยกไม่ออก บทบาทของผู้หญิงครอบคลุมตั้งแต่การจัดการทรัพยากรในครัวเรือน อาทิ การหาน้ำ, การจัดหาเชื้อเพลิง, การเตรียมอาหาร ซึ่งต้องใช้ภูมิปัญญาในการจัดการทรัพยากรในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง การดูแลปศุสัตว์ขนาดเล็ก โดยแม่ปศุสัตว์ขนาดใหญ่มักเป็นของผู้ชาย แต่ผู้หญิงมักดูแลแพะและแกะ ซึ่งเป็นแหล่งอาหารและรายได้สำคัญ โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่ยากลำบาก ผู้หญิงมีบทบาทหลักในการรีดนม การแปรรูปนมเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ และการทำเครื่องหนังจากสัตว์ ซึ่งเป็นทั้งอาหารและสินค้าสำหรับแลกเปลี่ยน ผู้หญิงเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์ การจัดการพืชสมุนไพร และการปรับตัวเข้ากับระบบนิเวศให้กับลูกหลาน ภูมิปัญญาเหล่านี้ไม่ใช่ "ดิ่ง" ที่แยกออกมา แต่เป็นแก่นแท้ของความรู้ท้องถิ่นที่ทำให้

ระบบปศุสัตว์เร่ร่อนยังคงยั่งยืนและปรับตัว นอกจากการผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือน ผู้หญิงยังเป็นผู้ที่นำผลิตภัณฑ์ปศุสัตว์และงานฝีมือไปแลกเปลี่ยนหรือขายในตลาดวัวและตลาดชุมชน สร้างรายได้สำคัญให้กับครอบครัว ซึ่งสะท้อนอำนาจทางเศรษฐกิจที่อาจไม่ปรากฏชัดในโครงสร้างอำนาจแบบทางการ แต่เป็นสิ่งจำเป็นต่อการอยู่รอด (Archambault, 2016; Spencer, 1988)

บทบาททางเศรษฐกิจ: นอกจากการผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือน ผู้หญิงยังเป็นผู้ที่นำผลิตภัณฑ์ปศุสัตว์และงานฝีมือไปแลกเปลี่ยนหรือขายในตลาดวัวและตลาดชุมชน สร้างรายได้สำคัญให้กับครอบครัว ซึ่งสะท้อนอำนาจทางเศรษฐกิจที่อาจไม่ปรากฏชัดในโครงสร้างอำนาจแบบทางการ แต่เป็นสิ่งจำเป็นต่อการอยู่รอด

งานมานุษยวิทยาข้างต้นได้ท้าทายวาทกรรมสิ่งแวดล้อมโลกที่มองชาวมาไซและชุมชนเลี้ยงสัตว์ในแอฟริกาตะวันออกว่าเปราะบางและยึดติดวัฒนธรรม โดยชี้ว่าระบบเลี้ยงสัตว์เร่ร่อนของพวกเขามีความยืดหยุ่นและองค์ความรู้ท้องถิ่น โครงสร้างสังคมรุ่นอายุ การเคลื่อนย้าย และเครือข่ายเครือญาติล้วนช่วยรักษาเสถียรภาพทางนิเวศท่ามกลางภัยแล้ง อย่างไรก็ตาม นโยบายของรัฐบาลมักมองข้ามความซับซ้อนนี้ และพยายามทำให้ชาวเลี้ยงสัตว์ตั้งถิ่นฐานถาวร ซึ่งลดทอนความสามารถในการปรับตัวของชุมชน งานวิจัยยังเผยให้เห็นระบบขายเป็นใหญ่ที่จำกัดสิทธิของผู้หญิง แม้พวกเขาจะมีบทบาทสำคัญในแรงงานและการจัดการทรัพยากร (Hodgson, 2001; Llewelyn-Davies, 1974) กรอบนิเวศวิทยาสตรีนิยมจึงถูกเสนอให้ใช้ในการเข้าใจการปรับตัวต่อภูมิอากาศ เพื่อเห็นคุณค่าของแรงงานและความรู้ที่ฝังอยู่ในชีวิตประจำวันของผู้หญิง ขณะเดียวกัน Cronk (1999) เสนอให้มองการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมเป็นการต่อรองอัตลักษณ์เพื่อเข้าถึงทรัพยากร ไม่ใช่เพียงการยอมจำนนต่อแรงกดดันทางสังคมและสิ่งแวดล้อม

วาทกรรมด้านสภาพภูมิอากาศ:

ปศุสัตว์คือเป็นผู้ก่อการปล่อยก๊าซเรือนกระจก

ปัจจุบันวาทกรรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศยังมองภาคปศุสัตว์เป็นต้นตอหลักของการปล่อยก๊าซเรือนกระจก โดยไม่แยกความแตกต่างระหว่างระบบอุตสาหกรรมในโลกเหนือกับการเลี้ยงสัตว์เร่ร่อนของชาวมาไซ ซึ่งปล่อยก๊าซต่ำ ยืดหยุ่น และปรับตัวได้ดี การเหมารวมเช่นนี้สะท้อนกรอบคิดแบบอาณานิคมที่มองชุมชนพื้นเมืองว่าไร้เหตุผลเชิงนิเวศ และกลายเป็นภัยต่อสิทธิในที่ดินและวัฒนธรรมของชาวมาไซ ผู้เขียนเสนอว่า การเลี้ยงสัตว์ของมาไซไม่ใช่ปัญหา แต่คือระบบความรู้ด้านนิเวศและภูมิอากาศที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานและควรได้รับการยอมรับในฐานะกลไกการปรับตัวที่สำคัญ (Bratton & Kimenyi, 2008) การมองระบบปศุสัตว์ผ่านกรอบคาร์บอนอย่างเดียวทำให้สัตว์ถูกลดทอนเหลือเพียง “หน่วยปล่อยก๊าซ” โดยละเลยจริยธรรม ความรู้ท้องถิ่น และบทบาทพื้นฟูภูมิทัศน์ของชุมชนเลี้ยงสัตว์ แนวคิดความยั่งยืนที่กำหนดจากโลกตะวันตกยังสืบทอดตรรกะอาณานิคม ซึ่งจัดระเบียบพื้นที่โดยไม่เคารพระบบความรู้ของชนพื้นเมือง ตัวอย่างเช่น “แผนสวินเนอร์ตัน” ที่แปรรูปพื้นที่เลี้ยงสัตว์ของมาไซเป็นเขตอนุรักษ์และเกษตรเชิงเดี่ยว ส่งผลให้ชุมชนสูญเสียที่ดินและความมั่นคงด้านอาหาร ภายใต้หน้าฉากของการลดคาร์บอน ปศุสัตว์จึงถูกตีตราเป็น “ผู้ร้าย” ทั้งที่ในความเป็นจริงคือเสาหลักของการดำรงชีวิต วัฒนธรรม และการปรับตัวต่อวิกฤตของชุมชนพื้นเมือง (Amatsimbi, 2024)

การที่ระบบนิเวศสังคมของเคนยาได้รับผลกระทบจากพลวัตในยุคอาณานิคมและหลังอาณานิคม ซึ่งยังคงส่งผลให้ชุมชนเลี้ยงสัตว์พื้นเมืองถูกกีดกันอย่างต่อเนื่อง ภายใต้การปกครองของอังกฤษ การใช้ที่ดินถูกปรับเปลี่ยนผ่านนโยบายการอนุรักษ์แบบกีดกันและ “แผนสวินเนอร์ตัน” ซึ่งเปลี่ยนพื้นที่เลี้ยงสัตว์ส่วนรวมให้กลายเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล และส่งเสริมการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อรองรับตลาดยุโรป การแทรกแซงเหล่านี้ได้ทำให้ชาวเลี้ยงสัตว์ เช่น

มาไซ สูญเสียสิทธิในที่ดิน อธิปไตยทางอาหาร และความรู้ด้านนิเวศที่ใช้ปรับตัวกับสิ่งแวดล้อม ปัจจุบัน วาทกรรมด้านภูมิอากาศที่เรียกร้องให้ลดจำนวนปศุสัตว์ในระดับโลก มักละเลยบทบาทของปศุสัตว์ที่มีการปล่อยคาร์บอนต่ำ และมีความสำคัญทางวัฒนธรรมในชุมชนเคนยา ซึ่งเป็นการตอกย้ำลำดับอำนาจแบบอาณานิคมใหม่และลบเลือนองค์ความรู้ของชนพื้นเมือง ความผูกพันทางจิตวิญญาณและนิเวศอย่างลึกซึ้งของชาวมาไซที่มีต่อวัว ตลอดจนกลยุทธ์การปรับตัวที่ยั่งยืนของชาวเอนโดโรอิสซึ่งยึดโยงกับความรู้รุ่นสู่รุ่น แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการบริหารจัดการด้านภูมิอากาศที่ตั้งอยู่บนฐานของความเป็นธรรมหลังยุคอาณานิคม การคืนสิทธิในที่ดิน และการยอมรับความรู้ด้านนิเวศที่หลากหลาย (Archambault, 2016)

การโต้แย้งวาระภูมิอากาศ: อนาคตของใคร?

วาระภูมิอากาศโลกในปัจจุบัน ซึ่งถูกกำหนดโดยเครือข่ายสถาบันนักวิทยาศาสตร์ และองค์กรพัฒนาในโลกเหนือ กำลังเผชิญแรงต้านที่เพิ่มขึ้นจากนักวิชาการ นักเคลื่อนไหว และชุมชนในโลกใต้ โดยเฉพาะเมื่อข้อเสนอด้าน “ความยั่งยืน” ของมันดำเนินไปบนฐานของความรู้แบบเดียว (monoculture of knowledge) ซึ่งไม่เพียงแคบ หากแต่ยังลบเลือนรูปแบบการอยู่รอดอื่นที่ยังรากอยู่ในวัฒนธรรมและระบบนิเวศที่แตกต่าง เช่น ระบบการเลี้ยงสัตว์เร่ร่อนในแอฟริกาตะวันออก แม้ข้อเรียกร้องให้ลดการผลิตและบริโภคเนื้อสัตว์จะดูมีเหตุผลในเชิงวิทยาศาสตร์ แต่ในทางปฏิบัติ ข้อเสนอนี้ก็กลับละเลยประวัติศาสตร์ของการกีดกัน โครงสร้างอาณานิคม และความเหลื่อมล้ำในระบบภูมิอากาศ ซึ่งชาวเลี้ยงสัตว์ในเคนยา เช่น มาไซและซัมบูรู ต้องเผชิญอยู่ ชาวเลี้ยงสัตว์เหล่านี้มีระบบความรู้เฉพาะถิ่นเกี่ยวกับการจัดการดิน น้ำ และฝูงสัตว์ที่ได้รับการสั่งสมมาหลายชั่วอายุคน เป็นกลยุทธ์ทางวัฒนธรรมในการปรับตัวต่อความแปรปรวนของสิ่งแวดล้อม ไม่ใช่ “พฤติกรรมล่าหลัง” ดังที่ถูกเหมารวมในวาทกรรมภูมิอากาศกระแสหลัก การจัดวางปศุสัตว์ว่าเป็น

“ผู้ก่อวิกฤต” โดยไม่แยกแยะระหว่างระบบอุตสาหกรรมกับระบบพื้นถิ่น จึงสะท้อนตรรกะอาณานิคมที่ยังฝังรากอยู่ในแนวคิดด้านสิ่งแวดล้อมร่วมสมัย (Leal et al., 2011; Gandhi, 2015)

กรณีใน Laikipia แสดงให้เห็นว่าการอนุรักษ์ภายใต้ข้ออ้างเรื่องภูมิอากาศสามารถกลายเป็นเครื่องมือยึดที่ดินในนามของการคุ้มครองธรรมชาติ หรือที่เรียกว่า “green grabs” โดยเจ้าของที่ดินรายใหญ่ที่มีสายสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์กับเจ้าอาณานิคมจับมือกับ NGO ระดับโลกในการแสวงหากำไรจากการอนุรักษ์ ในขณะที่ชาวเลี้ยงสัตว์ถูกกีดกันออกจากที่ดินของบรรพบุรุษ การเคลื่อนย้ายถูกจำกัด และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของพวกเขาถูกลดทอน เป็นเพียง “ผู้รับผลกระทบ” โดยไม่มีสิทธินิยามอนาคตของตน ความสูญเสียนี้กลับไม่ถูกรวมอยู่ในนโยบายอนุรักษ์ เพราะพื้นที่เลี้ยงสัตว์ไม่อยู่ใน “แผนที่ทางนิเวศ” ของรัฐและนักวิทยาศาสตร์ การเพิกเฉยเช่นนี้ชี้ให้เห็นถึงการไม่ปรากฏตัวเชิงโครงสร้างของชุมชนพื้นถิ่นในระบบการตัดสินใจด้านภูมิอากาศ (UNCC, 2024; Leal et al., 2021)

Gandhi (2015) ได้เตือนว่าระบบความรู้แบบสากลของตะวันตกมักกำหนดให้สิ่งที่ไม่สอดคล้องกับกรอบคิดของตนถูกมองว่าไม่มีเหตุผล ไม่ทันสมัย และไม่ยั่งยืน ในบริบทของภูมิอากาศ นี่คือ “ความรุนแรงเชิงความรู้” (epistemic violence) ที่กีดกันความเข้าใจเชิงวัฒนธรรมเกี่ยวกับสัตว์ ที่ดิน และภูมิอากาศ ในขณะที่ยกให้การคำนวณคาร์บอนเป็นมาตรวัดสูงสุดของการดำรงอยู่ หากแนวนโยบายในอนาคตยังคงยึดติดกับความคิดแบบอาณานิคมเหล่านี้โดยไม่เผชิญหน้ากับอดีต การลดคาร์บอนอาจกลายเป็นข้ออ้างใหม่ในการยึดที่ดินของชุมชนเลี้ยงสัตว์และควบคุมชีวิตของพวกเขาภายใต้กรอบแบบรวมศูนย์ การสร้างนโยบายที่เป็นธรรมจึงต้องเริ่มจากการยอมรับว่า ชาวเลี้ยงสัตว์ในเคนยาไม่ใช่ “ปัญหาที่ต้องแก้ไข” แต่คือผู้มีบทบาทสำคัญในการดูแลระบบนิเวศ ผ่านความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนระหว่างคน สัตว์ และดินแดนซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่ควรถูกให้คุณค่าอย่างเสมอภาค

ชนพื้นเมืองไม่ใช่เหยื่อเจ็บของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และ“ปลดแอกจากอาณานิคม”

ความเป็นธรรมด้านสภาพภูมิอากาศในบริบทของแอฟริกา เช่น ในประเทศเคนยาไม่อาจบรรลุได้ผ่านแนวทางเทคนิคหรือวิทยาศาสตร์ กระแสหลักเพียงอย่างเดียวหากแต่ต้องเริ่มต้นด้วยการเผชิญหน้ากับประวัติศาสตร์ของลัทธิล่าอาณานิคม และโครงสร้างความไม่เท่าเทียมร่วมสมัยที่ยังคงกำหนดรูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน ในประเทศเคนยา เช่นเดียวกับในสังคมหลังอาณานิคมอื่นๆ การแทรกแซงด้านภูมิอากาศมักถูกกำหนดจากภายนอก โดยอิงกับตัวชี้วัดทางเทคนิค เช่น ปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจก การกักเก็บคาร์บอน หรือเป้าหมายด้านความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งหลายครั้งมองข้ามชีวิตจริง ประวัติศาสตร์ของความเจ็บปวด และระบบความรู้เชิงนิเวศที่ฝังรากอยู่ในชุมชนท้องถิ่น (Herrero et al., 2016) กรอบแนวคิดเรื่อง “ความเป็นธรรมด้านภูมิอากาศ” ที่ตั้งอยู่บนฐานของการปลดแอกจากอาณานิคม จึงเรียกร้องให้เรากลับมาให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ ยอมรับความหลากหลายของระบอบความรู้ และจัดสรรผลประโยชน์อย่างเท่าเทียม บริบทนี้เห็นได้ชัดเจนในพื้นที่แห้งแล้งของเคนยา (ซึ่งชุมชนเลี้ยงสัตว์เร่ร่อน เช่น **มาไซ ชัมบูรู โปรานา และ เอนโดโรอิส** ต้องเผชิญกับการสูญเสียสิทธิในที่ดิน แม้จะมีความสามารถในการปรับตัวต่อสภาพภูมิอากาศสูง ผ่านระบบการเลี้ยงสัตว์แบบเคลื่อนที่ การปล่อยทุ่งหมุนเวียน และการจัดการทรัพยากรส่วนรวมที่ยึดหยุ่นต่อความไม่แน่นอนของสภาพแวดล้อม Mokku, 2023; Gandhi, 2015)

ประเด็นเรื่องเพศก็เป็นหัวใจของความเป็นธรรมในกรอบการวิเคราะห์แบบปลดแอกจากอาณานิคม ในชุมชนเลี้ยงสัตว์ของเคนยา ผู้หญิงมีบทบาทสำคัญในการดูแลสัตว์ จัดหาอาหาร และผลิตน้ำมัน กิจกรรมที่ยิ่งหนักขึ้นเมื่อเผชิญกับภาวะวิกฤตทางภูมิอากาศ Kariuki และ Little (2023) และ Gwala et al. (2022) เน้นว่า ความรู้ของผู้หญิงในเรื่องสุขภาพสัตว์ การคาดการณ์

สภาพอากาศ และความมั่นคงของชุมชน มีคุณค่าสูง แต่กลับถูกมองข้ามจากนโยบายที่เน้นการมองเห็น “แรงงานผู้ชาย” ที่มีการเคลื่อนที่และถูกนับได้ ความเป็นธรรมด้านภูมิอากาศจึงต้องไม่เพียงปลดแอกจากอาณานิคม แต่ต้องมีมิติความอ่อนไหวทางเพศ และแก้ไขโครงสร้างการกีดกันอย่างเป็นระบบ ท้ายที่สุด การขับเคลื่อนความเป็นธรรมด้านภูมิอากาศในเคนยา ต้องเป็นการเปลี่ยนผ่านจาก “อนาคตที่ถูกออกแบบจากภายนอก” ไปสู่ “อนาคตที่ยังรากในท้องถิ่น” นั่นคืออนาคตที่หล่อหลอมขึ้นจากจริยธรรมทางนิเวศ ความทรงจำทางประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตที่ชุมชนกำหนดขึ้นเอง สถาบันระหว่างประเทศและหน่วยงานของรัฐจำเป็นต้องก้าวข้ามจาก “การมีส่วนร่วมเชิงสัญลักษณ์” ไปสู่การร่วมปกครองอย่างแท้จริง พร้อมการเยียวยา เช่น การคืนสิทธิในที่ดิน การรับรองกฎหมายจารีต และการสนับสนุนกลยุทธ์การปรับตัวที่นำโดยชุมชนในระยะยาว (Nyadzi, et al., 2021) ดังที่ UNCC (2024) ย้ำไว้ ชนพื้นเมืองไม่ใช่เหยื่อเสียของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ หากแต่เป็นผู้สร้างนวัตกรรมด้านความยืดหยุ่นและการฟื้นฟูระบบนิเวศอย่างแข็งขัน อนาคตของภูมิอากาศในเคนยาไม่ควรถูกควบคุมโดยตลาดคาร์บอนหรือเงินทุนอนุรักษ์ หากแต่ควรสร้างผ่าน การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมที่ครอบคลุม เป็นธรรม และเชื่อมโยงกับบริบทจริง

นอกจากนี้ วาทกรรมภูมิอากาศกระแสหลักมักนำเสนอภาพรวมของ “ปศุสัตว์” ในฐานะตัวการสำคัญของการปล่อยก๊าซมีเทนและไนตรัสออกไซด์ (Poore & Nemecek, 2018) และมักผลักดันให้ลดการบริโภคเนื้อสัตว์ทั่วโลก อย่างไรก็ตาม ในระดับ Global scale การสังเคราะห์วรรณกรรมแสดงให้เห็นว่างานวิจัยเหล่านี้มักพุ่งเป้าไปที่อุตสาหกรรมปศุสัตว์ขนาดใหญ่ในประเทศพัฒนาแล้ว ซึ่งมีการใช้เทคโนโลยี การให้อาหารสัตว์แบบเข้มข้น และการจัดการมูลสัตว์ที่แตกต่างจากระบบปศุสัตว์แบบดั้งเดิมอย่างสิ้นเชิง ความพลาดของงานเหล่านี้คือการไม่แยกแยะหรือไม่ระมัดระวังมากพอว่า ผลกระทบไม่ได้มาจากวิถีปศุสัตว์ของชนเผ่า การสถาปนาความรู้ความเข้าใจดังกล่าวจึงเป็นไปได้

ทั้งการไม่รอบคอบ ขาดมิติเชิงเศรษฐศาสตร์การเมือง นิเวศวิทยาการเมือง หรืออาจเป็นความงมงาย เป็นวาทกรรมเจ้าอาณานิคมที่ตั้งใจออกแบบไว้

ในระดับ Local scale กรณีศึกษามาไซเคนยา งานศึกษาครั้งนี้ค้นพบว่าวิถีปศุสัตว์เร่ร่อนไม่ได้เป็นเพียงการผลิตอาหาร แต่เป็นกลไกการปรับตัวที่สำคัญต่อสภาพภูมิอากาศที่ผันผวน โดยเฉพาะภัยแล้ง เศรษฐกิจปศุสัตว์ของเคนยายังคงเป็นส่วนสำคัญในการดำรงชีพของประชากรจำนวนมาก และการรณรงค์ลดบริโภคเนื้อสัตว์อาจไม่ใช่ประเด็นสาธารณะหลักที่สำคัญเท่ากับความมั่นคงทางอาหารและน้ำในพื้นที่ (Republic of Kenya, 2021a) กระแสแนวคิดจากงานวิชาการและหน่วยงานระหว่างประเทศเหล่านี้ส่งผลต่อนโยบายด้านปศุสัตว์ของรัฐบาลเคนยาในบางมิติ เช่น การส่งเสริมการพัฒนาที่ดินแบบจำกัด หรือการปรับปรุงพันธุ์สัตว์ แต่ยังไม่ชัดเจนว่าส่งผลต่อกลไกทางเศรษฐกิจอุตสาหกรรมเนื้อสัตว์ที่ไปกระทบต่อวิถีปศุสัตว์ของชนเผ่ามากน้อยแค่ไหน เนื่องจากบริบททางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมในเคนยายังคงมีความแตกต่างจากประเทศตะวันตกอย่างมีนัยสำคัญ

การต่อสู้กับภัยแล้งในชุมชนปศุสัตว์เร่ร่อนนั้น ไม่ได้มองภัยแล้งเป็นเพียงภัยธรรมชาติที่ต้องรับมือ แต่เป็นปรากฏการณ์ที่มีมิติทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่ซับซ้อน (ปรับปรุงจากคำแนะนำผู้ทรงคุณวุฒิ 3: ภัยแล้งในฐานะปรากฏการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ภัยแล้งไม่ใช่แค่การขาดน้ำ แต่หมายถึงการคุกคามวิถีชีวิต การสูญเสียปศุสัตว์ และการเข้าไม่ถึงทรัพยากรที่ดินที่ลดน้อยลงเนื่องจากนโยบายการแบ่งเขตและสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง การอพยพย้ายถิ่นฐานของปศุสัตว์ (transhumance) เป็นกลยุทธ์สำคัญในการปรับตัวของมาไซ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในระบบนิเวศและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างยั่งยืน การที่ชุมชนเหล่านี้ถูกลดทอนให้เป็นเพียง “ผู้ปล่อยคาร์บอน” หรือ “เหยื่อ” ของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เป็นการมองข้ามศักยภาพและองค์ความรู้ในการปรับตัวที่สั่งสมมาอย่างยาวนาน

นิเวศที่ตั้งอยู่บนการเคลื่อนย้าย ความเอื้อเพื่อ และภูมิปัญญาที่สั่งสมจากบรรพบุรุษ ทว่าระบบเหล่านี้กำลังถูกจำกัดโดยโครงการอนุรักษ์ การฟื้นคืนธรรมชาติ และวาทกรรมประสิทธิภาพทางสิ่งแวดล้อมที่วาดภาพผู้เลี้ยงสัตว์เร่ร่อนว่าไม่มีเหตุผลและเป็นภัยต่อระบบนิเวศ ตัวอย่างกรณีชาวมาไซ และกลุ่มอื่นๆ ชี้ให้เห็นว่าวาทกรรมนี้มองข้ามความยืดหยุ่นและความยั่งยืนของระบบพื้นที่ที่พัฒนาขึ้นเพื่อตอบสนองต่อความไม่แน่นอนของสภาพภูมิอากาศ โดยการย้อนรอยไปถึงรากฐานของวาทกรรมเหล่านี้ที่เริ่มต้นตั้งแต่ยุคอาณานิคม ตั้งแต่ “แผนสวินเนอร์ตัน” ไปจนถึง “นโยบายอนุรักษ์แบบป้อมปราการ” บทความนี้ชี้ให้เห็นว่าวาทกรรมด้านภูมิอากาศในปัจจุบันยังคงฝังรากในประวัติศาสตร์ของการควบคุมที่ดินเชิงเชื้อชาติและการลบเลือนความรู้ของผู้ถูกอาณานิคม ข้อเสนอของบทความนี้ไม่ใช่การปฏิเสธความเร่งด่วนของวิกฤตภูมิอากาศ แต่คือการเรียกร้องให้มีการทบทวนความเป็นธรรมด้านภูมิอากาศผ่านมุมมองที่ปลดแอกจากอาณานิคมและเปิดรับการอยู่ร่วมกันในความหลากหลาย ซึ่งหมายถึงการมองแอฟริกาไม่ใช่ในฐานะพื้นที่แห่งความล้มเหลวทางนิเวศ แต่ในฐานะแหล่งของความรู้ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ ความสัมพันธ์ และความยืดหยุ่นทางนิเวศ

เชิงอรรถ

- ¹ เศรษฐศาสตร์การเมือง (Political economy) เป็นรากฐานความเข้าใจว่าอำนาจและระบบเศรษฐกิจมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างไรในการกำหนดสังคม รวมถึงการจัดสรรทรัพยากรและความมั่งคั่ง (Hayward, 1999) ซึ่งเป็นฐานคิดสำคัญของแนวคิดนิเวศวิทยาการเมือง (Political ecology) ที่เน้นการวิเคราะห์ว่าสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นเรื่องของการเมืองโดยเนื้อแท้ ซึ่งขับเคลื่อนโดยบริบททางเศรษฐกิจและสังคมที่เฉพาะเจาะจง และเชื่อมโยงกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน (Blaikie & Brookfield, 1987; Peet & Watts, 1996) โดยใช้กรอบแนวคิด political economy เพื่อทำความเข้าใจว่ากระบวนการทางเศรษฐกิจ (เช่น ระบบทุนนิยม การพัฒนา) และโครงสร้างทางการเมือง (เช่น นโยบายของรัฐ) ส่งผลต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมอย่างไร และสร้างความไม่เท่าเทียมกันทั้งในด้านต้นทุนและผลประโยชน์ทางสิ่งแวดล้อม (Walker, 2005) ทั้งสองแนวคิดเป็นฐานคิดต่อยอดให้กับแนวคิด Postcolonial political ecology ที่แนวคิดหลังนี้ได้รวมเอามรดกของการล่าอาณานิคมและจักรวรรดินิยมเข้ามาพิจารณาเป็นพิเศษ (DeLoughrey & Handley, 2015) โดยให้เหตุผลว่าการขยายอาณานิคมและการแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรในอดีตยังคงหล่อหลอมปัญหาสิ่งแวดล้อมร่วมสมัย พลวัตของอำนาจและระบบความรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประเทศซีกโลกใต้ (Offen, 2004) ความเชื่อมโยงนี้แสดงให้เห็นว่าแรงผลักดันทางเศรษฐกิจการเมืองพื้นฐานส่งผลต่อผลลัพธ์ทางนิเวศวิทยาอย่างไร โดยมีมุมมองแบบ postcolonial ที่เน้นย้ำถึงผลกระทบที่ยั่งยืนจากความไม่เท่าเทียมกันทางประวัติศาสตร์ต่อความไม่ยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน
- ² Samburu หมายถึงชนพื้นเมืองกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งในประเทศเคนยา ซึ่งมีความใกล้ชิดทางวัฒนธรรมและภาษาอย่างมากกับชาวมาไซ พวกเขาเป็น กลุ่มเลี้ยงสัตว์เร่ร่อน (pastoralists) ที่มีระบบความรู้เฉพาะถิ่นเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมแบบแห้งแล้ง (Hodgson, 2011)
- ³ แผนสวินเนอร์ตัน ปี ค.ศ. 1954 เป็นนโยบายการเกษตรที่รัฐบาลอาณานิคมอังกฤษในเคนยาจัดทำขึ้นเพื่อตอบโต้กระแสต่อต้านอาณานิคมและความไม่มั่นคงทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลุกฮือของขบวนการเมาเมา (Mau Mau) เป้าหมายหลักของแผนนี้คือการปรับโครงสร้างสิทธิในที่ดินของชาวแอฟริกันผ่านการรวมแปลงที่ดิน การออกโฉนดรายบุคคล และการส่งเสริมเกษตรกรรมเชิงพาณิชย์ เช่น การปลูกกาแฟและชา เพื่อสร้างชนชั้นเกษตรกรที่ภักดีต่อรัฐอาณานิคม

แม้แผนนี้จะถูกเสนอว่าเป็นแนวทางพัฒนาชนบท แต่ในทางปฏิบัติกลับส่งผลให้เกิดการกระจุกตัวของที่ดิน การสูญเสียสิทธิของชุมชนต่อระบบถือครองที่ดินร่วม และการกีดกันกลุ่มเลี้ยงสัตว์เร่ร่อน เช่น ชาวม้าไซ่ จากพื้นที่ดั้งเดิมของตน แผนสวีนเนอร์ตันจึงเป็นกลไกสำคัญที่สืบทอดความเหลื่อมล้ำด้านที่ดินสู่ยุคหลังอาณานิคม และเป็นจุดเริ่มต้นของการแปรรูปพื้นที่ชนบทตามตรรกะเศรษฐกิจตลาดที่ละเลยภูมิปัญญาท้องถิ่นและความยั่งยืนเชิงนิเวศ (Murunga, 2022)

บรรณานุกรม

- 100 Humanitarians. (2023). The role of livestock in Kenyan pastoralist communities. <https://www.100humanitarians.org>
- Agyeman-Boaten, A., Fumey, M. A., & Norman, S. K. (2022). Agriculture and economic transformation in Africa: A review of linkages and policies. *African Journal of Economic Policy*, 29(1), 43–62.
- Amatsimbi, H. M. (2024). The Swynnerton Plan: Lessons from Kenya's colonial agricultural policy. *African Social Science and Humanities Journal*, 5(3), 241–249. <https://dx.doi.org/10.4314/asshj.v5i3.4>
- African Social Science and Humanities Journal, 1(1), 5–6.
- Ajwang, B., Otieno, F. O., & Okello, J. (2020). Colonial agricultural policy and its impact in Kenya. *African Social Science and Humanities Journal*, 1(1), 5–6.
- Benjaminsen, T. A., Goldman, M. J., Minwary, M. Y., & Maganga, F. P. (2013). *Wildlife management in Tanzania: State control, rent seeking and community resistance. Development and Change*, 44(5), 1087–1109. <https://doi.org/10.1111/dech.12055>
- Blaikie, P., & Brookfield, H. (1987). *Land Degradation and Society*. Methuen.

- Branch, D. (2011). *Kenya: Between hope and despair, 1963–2011*. Yale University Press.
- Cheeseman, N. (2008). The Kenyan elections of 2007: An introduction. *Journal of Eastern African Studies*, 2(2), 166–184. <https://doi.org/10.1080/17531050802058401>
- Cronk, L. (1999). *That Complex Whole: Culture and the Evolution of Human Behavior*. Westview Press.
- DeLoughrey, E., & Handley, G. (Eds.). (2015). *Postcolonial Ecologies: Literatures of the Environment*. Oxford University Press.
- Dempsey, J, (2022). Conservation and capital in Kenya, The Architectural Reviews. <https://www.architectural-review.com/essays/conservation-and-capital-in-kenya>
- Devereux, S. (2022). Food security and agricultural policy in postcolonial Africa. *African Affairs*, 121(484), 123–145.
- Elkins, C. (2005). *Imperial reckoning: The untold story of Britain's gulag in Kenya*. New York: Henry Holt.
- FAO. (2006). Livestock's long shadow: Environmental issues and options. Food and Agriculture Organization of the United Nations.
- Fratkin, E. (1991). *Surviving Drought and Development: Ariaal Pastoralists of Northern Kenya*. Westview Press.
- Gandhi, L. (2015). *The common cause: Postcolonial ethics and the practice of democracy*. University of Chicago Press.
- Gwala, M., Mkhize, M., & Hadebe, S. (2022). Gendered vulnerabilities and adaptation to climate change in African pastoralist communities. *Climate and Development*, 14(3), 205–217.
- Hayward, T. (1994). The Meaning of Political Ecology. *Radical Philosophy*, (96), 8-14.

- Hickey, S., & Bukenya, B. (Eds.). (2016). The politics of inclusive development: Interrogating the evidence. Oxford University Press.
- Hodgson, D. L. (2011). *Being Maasai, becoming Indigenous: Postcolonial politics in a neoliberal world*. Bloomington: Indiana University Press.
- Hodgson, D. L. (2001). *Once Intrepid Warriors: Gender, Ethnicity, and the Cultural Politics of Maasai Development*. Indiana University Press.
- Kenya Colony and Protectorate. (1954). African land development in Kenya: Report of the Swynnerton Committee. Government Printer.
- Kenya National Bureau of Statistics. (2020). 2019 Kenya population and housing census: Analytical report on poverty. <https://www.knbs.or.ke>
- Kenya Colony and Protectorate. (1949). Annual report of the Department of Agriculture: North Nyanza District. Nairobi: Government Printer.
- Kenya Colony and Protectorate. (1954). African land development in Kenya: Report of the Swynnerton Committee. Nairobi: Government Printer.
- Kenya Colony and Protectorate. (1955). Annual report of the Department of Agriculture. Nairobi: Government Printer.
- Kungu, J., Chacha, M., & Gichobi, M. (2022). Agricultural resistance and reform in colonial Kenya. *African Social Science and Humanities Journal*, 1(2), 35–39.
- King, W. R., & He, J. (2006). Understanding the role and methods of meta-analysis in IS research. *Communications of the*

- Association for Information Systems, 16, Article 32. <https://doi.org/10.17705/1CAIS.01632>
- Leal F, W., Ogugu, N., Adelake, L., Azeiteiro, U., & Azul, A. (2021). Indigenous communities, climate change and traditional knowledge in Africa. *International Journal of Climate Change Strategies and Management*, 13(2), 140–157.
- Llewelyn-Davies, M. (Director). (1974). *Maasai Women* [Film]. Royal Anthropological Institute.
- Mokku, J. (2023). Drought, death, and displacement in Kenya's north. *Africa Renewal*. <https://www.un.org/africarenewal>
- Neumann, R. P. (1998). *Imposing wilderness: Struggles over livelihood and nature preservation in Africa*. University of California Press.
- North Nyanza District. (1949). *District agricultural annual report*. Nairobi: Government Printer.
- Nixon, R. (2011). *Slow violence and the environmentalism of the poor*. Harvard University Press.
- Odhambo, M. O., Arora, A., Atela, J., Onyango, P., & Kyari, F. (2020). *Towards inclusive agricultural transformation in Kenya: Insights from the political economy of the maize and cotton value chains*. ACTS Press.
- Offen, K. H. (2004). Historical Political Ecology: An Introduction. *Historical Geography*, 32, 3-16.
- Ogot, B. A. (1995). *Ethnicity, nationalism and democracy in Africa*. Maseno University College.
- Paré, G., Trudel, M.-C., Jaana, M., & Kitsiou, S. (2015). Synthesizing information systems knowledge: A typology of literature

- reviews. *Information & Management*, 52(2), 183–199. <https://doi.org/10.1016/j.im.2014.08.008>
- Peet, R., & Watts, M. (1996). *Liberation Ecologies: Environment, Development, Social Movements*. Routledge.
- Poore, J., & Nemecek, T. (2018). Reducing food’s environmental impacts through producers and consumers. *Science*, 360(6392), 987–992.
- Republic of Kenya. (2021). *Economic survey 2021*. Kenya National Bureau of Statistics.
- Southworld. (2023). Cattle, climate, and culture: The lives of Kenyan pastoralists. <https://www.southworld.net>
- Republic of Kenya. (2021a). Ministry of Agriculture, Livestock, Fisheries and Cooperatives: *Agricultural Policy*, Nairobi: Government Printer.
- Spencer, P. (1988). *The Maasai of Matapato: A Study of Rituals of Rebellion*. Manchester University Press.
- Wachira, G. M. (2023). Fortress conservation and the displacement of Indigenous pastoralists in Kenya. *Journal of African Studies*, 45(2), 89–108.
- Wanala, R., Marwa, N., & Nanziri, L. (2022). Historical analysis of coffee production and associated challenges in Kenya from 1893 to 2018. *Journal for Contemporary History*, 47(2), 51–90. <https://doi.org/10.38140/sjch.v47i2.6200>
- Walker, P. A. (2005). Political Ecology: Where Is the Ecology? *Progress in Human Geography*, 29(1), 73–82.
- World Bank. (2019). *Unbundling the slack in private sector investment. Transforming agriculture sector productivity and linkages to poverty reduction. A Kenya Economic Update Report*. Washington DC.

World Bank. (2023). Kenya Overview. <https://www.worldbank.org/en/country/kenya/overview>.

UNCC. (2024). Indigenous Peoples: Leaders in Climate Action. <https://unfccc.int/news/indigenous-peoples-leaders-in-climate-action>

